БҮГҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИЙЛЕРИ, КАТТЫЖЫҢАР!

1925 чылда үндезилеттинген.

ШЫН

1960 ч. МАРТ 5 СУББОТА № 53 (4537).

СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНИҢ КОММУНИСТИГ ПАРТИЯЗЫНЫҢ ТЫВА ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ КОМИТЕТТЕРИНИҢ, АЖЫЛЧЫ ЧОННАР ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ СОВЕТТЕРИНИҢ ОРГАНЫ

Өртээ 20 көп.

СЭКП ТК-да болгаш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелинде

Ажылчы чоннарны ажылга киирип алырының үезинде канцеляржы-бюрократтыг хажыдыышкыннарны чайладыр болгаш хамаатыларның амыдырал хереглелдерин шиитпирлээр дугайында

Ажылчы чоннар ажылга кирип турарының үезинде паспортун болгаш күш-ажыл дептерин, а ажылга бирле дугаарында кирип турарлар—паспортун болгаш сөөлгү кылып турган ажылының дугайында бажың эргелелиниң азы көдээ Советтиң шынзылгазын көргүзер ужурлуу совет хоойлу-биле, бүдүрүлгелериниң болгаш албан черлериниң күш-ажылчы иштики чурумунуң дүрүмнери-биле доктааттынганы билдингир болгай. Ындыг турбуже хөй-хөй бүдүрүлгелериниң болгаш албан черлериниң удуртукчулары ажылчыннардан болгаш албан-хаакчылардан айыттынган документилерден аңгыда, мурнундагы ажылының, мурнунда ап турган ажыл төлевириниң, өг-бүле байдалының, чурттал шөлүнүң бар-чогунуң, киир бижиттениниң дугайында шынзылгаларны, а ол ышкаш бижимел характеристикаларны болган чок-ла негеп турар.

Хамаатыларны ажылга хүлээп алырының үезинде олардан хөй санныг шынзылгаларны болгаш характеристикаларны негээр чорук шын эвес болгаш ол айтырыгны шиитпирлээринге эргежок чугула медээлер киир бижиттинген паспорттун болгаш күш-ажыл дептериниң ужур-дузазын куду көргени ол болур. Күш-ажыл хоойлузунга дүүштүр шынап-ла ажылдакчыларның кадыының дугайында шынзылгалар болгаш оларның эртемниң база профессионал белеткелиниң дугайында документилер негеттинер бүдүрүлгениң ындыг чамдык адырлары база бар харын.

Чурттал шөлүн хуваарының үезинде бүдүрүлгеден характеристикаларны ажылчыннардан болгаш албан-хаакчылардан негеп турары ховар эвес. Аарыг кижиниң профессиязының болгаш күш-ажыл байдалдарының дугайында шынзылгалар эмнелге-күш-ажылдың эксперт комиссиязынче бижимел чорудуушкунда кирген турар ужурлуг турбуже, эмнелге-күш-ажылдың эксперт комиссиялары бертик-бежел болган чорукту тодарадып доктаадырда өске документилер-биле чергелештир күш-ажыл дептериниң болгаш бүдүрүлге характеристиказының хоолгаларын ыяавыла киирер чорукту көрүп турарын база таарымчалыг кылдыр көрүп болбас.

Өредилге черлериниге киреринин, ажылдан үндүреринин, дыштанып чоруурунун, уругларны ясли-лерге болгаш уруглар садтарынга тургузарының, сезонда орукка чоруурунун, демир орук билеттерин садып алырының, одаар түүл алырының үезинде болгаш өске-даа чамдык айтырыгларны шиитпирлээринің үезинде болур-болбас хөй-ле документилерни болгаш шынзылгаларны үндезилээр барымдаа чок негээр чоруктар база ажылчы чоннарның чөптүг хомудалдарын хайныктырып турар.

Ындыг практиканы бюрократизмниң болгаш ажыл чылзыр чоруктун илерели кылдыр буруу шаап көөр ужурлуг деп СЭКП ТК болгаш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлели санап тур.

Көргүзүп киреринин эргежок чугулазы негеттинмес чүзүн-бадзын шынзылгаларны, характеристикаларны болгаш өске-даа документилерни хамаатылардан негээр чоруктардан илергейлеттиниң турар канцеляржы-бюрократтыг хажыдыышкыннарны чайладырын, ажылчы чоннарны ажылга хүлээп алырының, чоннуң амыдырал-чурттал болгаш өске-даа негелде-хереглелдерни шиитпирлээрининиң үезинде ажыл чылзыр болгаш ажык чок ёзу барымдаалаашкыннарын узуткаарын эвилелдешкен республикаларның компартияларының ТК-ларынга, партияның крайкомнарынга, обкомнарынга, эвилелдешкен болгаш автономнуг республикаларның Министрлер Чөвүлелдеринге, ажылчы чоннар депутаттарының Советтериниң крайлар болгаш областар күүскомнарынга, министерстволарга болгаш ведомстволарга, улус ажыл-агыйының чөвүлелдеринге СЭКП Төп Комитеди болгаш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлели хүлээткен.

Паспортун, күш-ажыл дептерин көргүзүп киирген-биле эргежок чугула медээлер бадыткаттынган турун болур турбуже, кандыг-бир бижимел шынзылгаларны, төрүттүнгениниң дугайында хереченилелдерни азы хамаатыларның хууда байдалын болгаш күш-ажылчы ажыл-чорудулгазын шынзыктырып турар өске-даа документилерни совет болгаш ажыл-агый органнары, бүдүрүлгелер, албан черлери болгаш организациялар ажылчы чоннардан негевес ужурлуг. Оон-биле холбаштыр ажылчы чоннарның кандыг-бир документилер көргүзүп киирерин доктаадып турар саавырларны болгаш дүрүмнерни эде көөрүн ССРЭ-ниң болгаш эвилелдешкен республикаларның министерстволарынга, ведомстволарынга, улус ажыл-агыйының чөвүлелдеринге хүлээткен.

Ажылчы чоннар депутаттарының чер-чер Советтериниң күүскомнары, бүдүрүлгелериниң, албан черлериниң болгаш организациялардың удуртукчулары паспорттарны болгаш күш-ажыл дептерлерин тыпсып бижиринге чогуур корум-чурумну тургузар, күштүг болуп турар хоойлу-биле көрдүнген медээлерни ол документилерге өй-шаанда киирерин хандырар хүлээлгелиг.

Пенсиялар алырынга документилерни тыпсып бижириниң чаңгыс аай чурумунуң дугайында, а ол ышкаш эмнелге-күш-ажылдың эксперт комиссияларының дугайында күштүг болуп турар дүрүмге эргежок чугула ылавылаашкыннарны киирер дугайында саналдарны эвилелдешкен республикаларның Министрлер Чөвүлелдери-биле кады ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелинге киирип келирин ВЦСПС-ке, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелинің күш-ажыл болгаш ажыл төлевириниң айтырыгларының талазы-биле Күрүне комитединге болгаш ССРЭ-ниң Кадык камгалал министерствозунга СЭКП Төп Комитеди болгаш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлели дааскан.

Аныяктарның эки эгелээшкинин деткиир

СЭКП обкомунда

Комсомол обкомунуң инициативазын деткиир дугайында

Чер-черниң чемишчидилгезин ховуларже үндүр сөөртүрүнүң шалыпчы айын обласка чарлаар дугайында комсомол обкомунуң инициативазын СЭКП обкомунуң бюрозу деткээн.

Чер-черниң чемишчидилгезин ховуларже үндүр сөөртүр талазы-биле 1960 чылдың март 5-тен апрель 5-ке чедир обласка шалыпчы ай чорударын СЭКП обкому доктааткан.

Ховуларже чемишчидилге сөөртүр шалыпчы айны чорударынга көдээ аныяктарны организастаар талазы-биле комсомол райкомнарынга практиктиг дузаны көргүзерин партия райкомнарынга СЭКП обкому хүлээткен.

Чер-черниң чемишчидилгезин ховуларже сөөртүр шалыпчы айны обласка чорудар дугайында

ВЛКСМ Төп Комитединиң VII пленумунуң доктаалын күүсеттиишаан, кукурузаның бедик дүжүдүн өстүрери дээш алган хүлээлгени боттандыдырар талазы-биле комсомол обкомунуң бюрозунуң доктаатканы болза:

1. Кукуруза, картофель болгаш ногаа культураларының тарылга шөлдериниче өдек болгаш ириндилер сөөртүрүнүң шалыпчы айын март 5-тен апрель 5-ке чедир чарлаар.

2. Көдээ ажыл-агый культураларының дүжүдүн бедидеринге чугула курлавыр болур чер-черниң чемишчидилгезин бүрүн ажыглаарынга социалистиг чарышты организастаарын комсомол райкомнарынга хүлээдир.

3. Колхозтар, совхозтар бүрүзүнге чер-черниң чемишчидилгезин белеткээр болгаш ону ховуларже сөөртүр талазы-биле комсомолчу-аныяктар дружиналарын, пионер звеноларын тургускаш, оларның аразынга социалистиг чарышты калбартырын комсомол райкомнарынга болгаш комсомол эге организацияларынга сүмелээр.

Чаартыкчы херээженнер

Куйбышев. «КАТЭК» заводта чаартыкчы херээженнер дыка хөй. Оларның эрткен чылын киирген 250 ажыг чаартыкчы саналдарының ачызында чартык миллион хире рубль камналга алдынган. Трансформаторлар ораакчызы А. П. Исаева, электролабораторияның шинчээчи инженера Е. Ф. Грибанова болгаш кол технологтуг салбырын улуг инженер-технологу Г. Ф. Голибиевская олар онза ылгалып турарлар. Оларның 1959 чылда киирген чаартыкчы саналдары 200 муң хире рубль камналганы заводка берген.

Чурукта (солагай талазындан): А. И. Исаева, Г. Ф. Голибиевская, Е. Ф. Грибанова олар заводтун технологтуг кабинединде турлар.

Фото А. Брюховтуу.

СЭТА-ның фотохрониказы.

В. И. Ленинниң төрүттүнген хүнүндей бээр 90 чыл болурунга

Владимир Ильич Ленинниң төрүттүнген хүнүнден бээр 1960 чылдың апрель 22-де 90 чыл болуру-биле холбаштыр ВЦСПС-тиң президиуму доктаал хүлээп алган. Профэвилел организациялары ленинчи хүннерге белеткенирде Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының XXI съездизиниң шиитпирлерин, СЭКП ТК-ның июнь болгаш декабрь Пленумларының доктаалдарын амыдыралга беттавыдырары дээш, чеди чылдың ийиги чылының планын чедиишкинниг күүседири дээш демиселче ажылчы чоннарны мөөнүзээринче кичээнгейни салыр ужурлуг деп доктаалда чугаалап турар.

Гениалдыг теоретик, бүгү делегейниң ажылчы чоннарының баштынчызы болгаш башкызы, Коммунистиг партияның организакчызы болгаш Совет күрүнениң үндезилекчизи, коммунизм, тайбың болгаш улустар аразынга найырал дээш моғаг чок демиселчи В. И. Ленинниң амыдыралын болгаш ажыл-чорудулгаларын лекцияларга, илеткелдерге, беседаларга, парлалгага, радиога болгаш телевидениеге калбаа-биле чырыдары эргежок чугула. Марксисчи-ленинчи идеяларның тиилелгезин, ССРЭ-ге болгаш улус демократизмнің чурттарынга оларның боттанышкынын, делегейниң хосталгалыг шимчээшкининиң бүгү чорудулгаларынга марксисчи-ленинчи өредигнин салдарын тодаргай болгаш билдингир чижектер-биле көргүзер ужурлуг.

В. И. Ленинниң амыдыралының болгаш ажыл-чорудулгаларының дугайында ленинчи номчулгаларны, тематиктиг кежээлерни, ном делгелелерин Октябрьның социалистиг Улуг революциязына киришкен, Ильичини хууда билир чораан хоочун большевиктер-биле болгаш калр ажылчыннар-биле аныяктарның ужуражыышкыннарын клубтарга, кызыл булуннарга болгаш библиотекаларга организастаарын профэвилелдериниң чөвүлелдеринге болгаш комитеттеринге ВЦСПС-тиң президиуму сүмелээн.

В. И. Ленинниң музейлеринче, оон салбырларынче, төөгү революция музейлеринче ажылчыннарның болгаш албан-хаакчыларның массалыг экскурсиялаашкыннарын организастаары база эргежок чугула.

(СЭТА).

Н. С. Хрущевтуң эп-найыралчы Афганистанда чоруп турары

КАБУЛ. (СЭТА). Март 2-де Афганистаниың хааны, амгы хаан Захир Шахтың адазы Надир Шахтың хөөрүнге ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы Н. С. Хрущев чечек салган.

Садыг министри болгаш хүндүлүг совет аалчыны хүлээп алыр комиссияның баштыны Гулям Мухаммед Ширзад болгаш Афганистанның чазаанның өске-даа албан дужаалдыг кижилери чечек салыышкынының үезинде Н. С. Хрущевту үдеп чораннар.

Март 2-де ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы Н. С. Хрущев Афганистанның хааны Мухаммед Захир Шахка албан ужурунда барып чораан.

А. А. Громыко, Н. А. Михайлов, С. А. Скачков, Г. А. Жуков, М. В. Дегтярь, а ол ышкаш ССРЭ-ниң ДХМ-ниң килдистер эргелекчилери А. П. Павлов болгаш Ф. Ф. Молочков олар Н. С. Хрущевту үдеп чораннар.

Даштыкы херектер министри Мухаммед Наим болгаш Афганистанның ССРЭ-де элчини Абдул Хаким Шахалами афган таладан ужуражыышкынга олурушканнар.

Н. С. Хрущев Афганистанның хаанынга турасказал белекти — совет космиктиг ракетаның Айга чедирген вымпелиниң хоолгазын тывыскан.

Оон соонда Н. С. Хрущевтун болгаш Афганистанның хаанының аразынга үргүлчүлелдиг, эп-найыралдыг беседа болган.

Март 2-де Афганистанның премьер-министри Мухаммед Дауд ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы Н. С. Хрущевтун алдары дээш дүштеки шайлалга тургускан.

Совет таладан Н. С. Хрущев, А. А. Громыко, Н. А. Михайлов, Г. А. Жуков, С. А. Скачков, Т. У. Ульджабаев, А. М. Марков, ССРЭ-ниң элчини М. В. Дегтярь болгаш Н. С. Хрущевту үдеп чоруур өске-даа кижилер шайлалгага олурушканнар.

Афган таладан шайлалгага премьер-министр Мухаммед Дауд, премьер-министрниң бирги оралакчызы Али Мухаммед, даштыкы херектер министри Мухаммед Наим, Афганистанның улустун чөвүлелиниң даргазы Мухаммед Ноуруа, афган кабинеттиң кежигүннери олурушканнар. Ол ышкаш Кабулда турар дипломаттыг төлээ черлериниң баштыңнары шайлалгага база олурушканнар.

М. Дауд биле Н. С. Хрущев чүве чугааланнар. Шайлалга эң-не чылыг болгаш эп-найыралчы байдалга болуп эрткен.

КАБУЛ. (СЭТА). Марттың 3-түн хүнүнүн бирги чартыында ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы Н. С. Хрущев Афганистанның премьер-министри Мухаммед Даудка барып чораан.

Н. С. Хрущев биле Мухаммед Даудтун аразынга чылыг саналгонал солчуушкуну болган.

Оон соонда Н. С. Хрущев Совет Эвилелиниң дузазы-биле туттунуп турар Кабулдун аэродромунга чораан.

ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң даштыкы экономиктиг харылзаалар талазы-биле Күрүне комитединиң Даргазы С. А. Скачков, ССРЭ-ниң Афганистанда элчини М. В. Дегтярь, Баграмда болгаш Кабулда аэродромнуң тудуушкунунуң кол инженери А. Ф. Федоров олар Н. С. Хрущевту аңаа үдеп чораннар.

Афганистанның премьер-министри Мухаммед Дауд, Н. С. Хрущевту уткуурун организастаарының талазы-биле комиссияның Даргазы, садыг министри Гулям Мухаммед Ширзад, хөй-нити ажылдарының министриниң оралакчызы Мухаммед Азим, Афганистанның Совет Эвилелинде элчини Абдул Хаким Шахалами олар афган таладан Н. С. Хрущевту үдеп чораннар.

Никита Сергеевич Хрущев Кабулдун аэродромунуң тудуушкунун дыка сонуургап көрген.

План ёзугаар алырга, Кабулдун аэродромунуң тудуушкуну 1962 чылда доостур ужурлуг. Ол болза Афганистанга эң-не улуг болгаш бо үеним реактивтиг пассажир самолёттарын безин хүлээп алыр аргалыг аэродром болур.

ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы Н. С. Хрущев биле Ливерия Республиканың Президентизи У. В. С. Табмэннин барып-келчир деп турарының дугайында

Либерия Республиканың Президентизи У. В. С. Табмэн ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы Н. С. Хрущевту аңаа таарымчалыг үеде Либерияга албан ужурунда келирин чалаан. Н. С. Хрущев ол чалалганы хүлээп алган.

Оон-биле кады ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы Н. С. Хрущев Либерия Республиканың Президентизи У. В. С. Табмэнни Совет чазактың аалчызы болуп, Совет Эвилелинге келирин чалаан. У. В. С. Табмэн чалалганы база хүлээп алган.

Ам болур барып-келчиишкиннин хүнүн дипломаттыг шугум-биле дугуржур деп ийи талалар чөпшээрешкен.

Солун лекция

Чөөн-Хемчик районнуң Баян-Талада чеди чыл школазының 5—7-ги класстарының өөреникчилеринге бо чылдың февральдың 13-те ол школаның биология башкызы эш Калдар-оол Х. Д. «Кижиниң тывылганы» деп темага лекция номчаан. Ол лекциязынга кижиниң тывылганының дугайында идеалисчи, бурган-шажыннның номналының «теориязының» хоозун мегелинге материалисчи, ёзулуг эртемчи теорияның бүзүрелдиг бадыткаашкынарын удур салып тургаш, солун, тода көргүскен.

Бойдус эртеминиң билиглериниң талазы-биле ындыг лекцияларны чүгле өредилге черлеринге эвес, харын калбак ченнуң ортузунга доктаамал чорудары тергиин чугула болуп турар. Ол лекцияларны дыннаан өөреникчилер дыка хөй солун чүүлдерни билип алганнар.

К. МАШПАК-ООЛ.

Аалчыларның концерти

Чоскта чаа Чаа-Хөл районнуң Культура бажыңынга Чөөн-Хемчик районнуң Чадаана хосрайның улустун бот-тывынгыр уран чүүл театрының эстрада бригадазы концерт көргүзүп чораан. Концертти 300 ажыг кижи сонуургап көрген.

Театрның режиссеру К. Д. Григорьевтин удуртулгазы-биле концерттиң киржикчилери ниитиниң болгаш ийи-чаңгыстың ырларын, танцыларны, шулуктерни, рассказтарны, «Ол кудумчу кайдал, ол бажың кайдал?» деп шииден үзүндүү күүсеткеннер.

«Армияга сөөлгү хүн» деп танцыны Сухомлинов, Садачаков, Петунина, делегей байдалынга холбаштырган шоодуглуг чеченчиткен чугааны Григорьев олар эки күүсеткеннер.

Чадаананың улустун бот-тывынгыр уран чүүл театрының киржикчидери боттарының өзүп турар талантызы-биле чаа-хөлчүлерге мактаткан.

М. КАВАА-САРЫГ.

Кызырган ажыл хүнүнде

...Делгем телеграф залы. Механиктер, телеграфистер, контролёрлар ажылдаар черлерин оожум, хөглүү-биле ээлеп ап турганнар. Бичии моторлар ажылдап эгелеп, дүрген ажылдаар аппараттарның ажылдаары дорзан-на улажы бергеннер. Контролёр П. Шевцова, телеграфистерниң ажылын кичээнгейлин-биле хынап, ленталарны, аппараттың журналын хынамчалыг көргүлеп, хүлээп алдынган телеграммаларны чоруттунгулаанын санап көргеш, түннелин өөрүнге чугаалап берген.—Эдлчег үезинде кандыг-даа үрей кылдынган ажыл чок болгандыр, телеграммаларның сөстеринде бир-даа өскерлиишкин болбаан болгаш ажылдың бүдүрүкчүлүү бедээн-дир. Бистиң сменавыс бодунун сорулгазын эки күүсеткен-дир, ам хостуг дыштанып ап болур-дур эштер. Мен ам бажыңымга баргаш, уругларым-биле кады хүндүскү кинону барып көөр мен, ол меңээ моон мурнунда боттанмайн турган чүве болгай, чеди шактыг ажыл хүнү бистерге бо хире таарымчалыг байдалды тургускан-дыр деп, чугаалаан.

— Мен бо чылын дээди өредилге черинге кирери-биле Кызылдың педагогика институдунуң белеткел курузунда өөренип турар мен, ам ажылымны эрте досзуп, кичээлдерге белеткелимни быжырымчалыг күүседип алырынга дыка-ла таарымчалыг болду—деп, коммунистиг күш-ажылдың ударнигы деп ат дээш чарыштыг ажылдап турар Н. Лапынина аңаа улашкан.

— Ажыл шагын кызырганы-биле кады ажыл төлевири өскерилбес болгай. Бо дээрге бистерге дыка-ла өөрүнчүг-дүр, ам хостуг шактарда спорттун янзы-бүрү хевирлерин өөренип, спортчу болурун кызаар мен—деп техник Абубакиров өөрүшкүзүн илереткен.

Областың харылзаа конторазының ажылдакчыларының аразында мынды чугаалажыышкынар анаа-ла үнүп келбээн. Ол контораның ажылчын, албан-хаакчылары чазактың доктаалын ёзугаар марттың бирдеи эгелеп 7 шактыг ажыл хүнүнче шилчээнинің дугайын сеткил ханыышкын-биле чугаалажып турары ол.

Бо өөрүшкүлүг хүнге харылзаачылар күш-ажылчы улуг чедиишкиннерлиг ужурашканнар. Чоннун зас-кежин дээш партия болгаш чазактың сагыш салыышкынын харылзаачылар бедик бүдүрүкчүлүг күш-ажыл-биле харылаанар.

А. МОРОЗОВ.

Бистиң кожаларывыста

Е. Ф. Фирсов саанчы

Даг-Алтай областың Алдыы-Уймон сыынчы совхозунун Мультина фермазының ажылдакчылары бодунуң ажыл-агыйының чеди чылда хөгжүлдезиниң планын бадылап ап турда, ажылчын Епифан Фирсов мынчаар шиитпирлээн:

— Саанчы болуп ажылдап көрейн, эштер. Кижи бүрүзү чеди чылда бодунун ажылдаар черин шилип алыр болгаш эки түннелди көргүзер ужурлуг.

Эш Фирсов шынавыла ажылдап кирипкен. Баштайгы үеде бергелер турза-даа, оон инек саар дуржулгазы бедип турган, түннели-даа дуржулгалыг саанчылардан тудаваан. Чеди чылдың бирги чылының түннели үнген, а эш Фирсовтун инек бүрүзүнден сагган сүдү 2174 литр болган. Ындыг бедик түннелди дуржулгалыг саанчылар безин чедип албаан.

— Чугле бүрүнгаар, эштер!—шак ындыг кыйгырыг-биле ол эр саанчы чүткүлдүг ажылдап турар. Чеди чылдың ийиги чылында бир инектен-не 2300 литр сүттү саарын эш Фирсов хүлээлгеп. Амгы үеде оон инек санындан саап ап турар сүдү өске саанчыларныыдан база-ла хөй болуп турар.

Чурунта: Алдыы-Уймонуун сыынчы совхозунуң Мультина фермазының мурнакчы саанчызы Е. Ф. Фирсов.

(«Звезда Алдая» солундан).

Тудуглар болгаш тудуг материалдарының белеткели

Сыстыг-Хемниң ыяш ажыл-агый чериндe ыяш кезикчилериниң бригаделарының аразында калбарган социалистиг чарышка эш Берзинниң бригалазы эки көргүзүгү чедип ап, бодунга онаашкан планын ай санында 150—160 хуу күүседип келген.

Чурукта: бригадир В. Берзин. Фото Е. Журавлевтуу.

Совхозта тудуглар

Барын-Хемчик районда «Барлык» совхозтуң тудугжулары бо чылын 49 чуртталга бажыңнарын, 300 олуттуг клубту, конторану, ховуу бригадазының ажылчыннары чемненир столоваяны, чүс баш инек кирер кажааны болгаш өскедаа тудугларны сентябрь айда ажыглалга киирер деп хүлээлгени алган ажылдап турарлар.

Тудугжу Ооржак Кызыл-оолдуң удуртқан звенозу 4 өрээлдиг уруглар яслизинин тудуун дооскан болгаш ам үгле соңгаларын шилдээш, ажыглалга киирер деп турар. Зөрикиң болгаш Бадыраа оларның удуртқан звенолары контора болгаш клубтуң ханаларын салып дооскан. Чуртталга бажыңнары тудуп турар звено он бажыннарны туткаш, оларның крышазын, кладовказын кылып, херимнээн.

Тудугжуларны кадаг, манза болгаш өске-даа материалдар-биле чогуур өй-шаанда хандырбайн баар таварылгалар бар, оон уламындан олар чамдык түннерни ажылдавайн эрттирип турар. Бригадир Новиковтуң буруузу-биле чамдык түүлдерни үрей кылгаш, катап кылыр чоруктар база таваржып турар.

С. ЭРЕС-ООЛ.

Тууйбу кылыр звено

Сут-Хөл районнуң «Ишкин» көдээ ажыл-агый артелиниң тудуг бригадазының Инек-Дашта тууйбу будурер звенозу эрткен чылын тууйбу кылыр онаалдазын чедишкинниг күүсеткен.

Колхоз тууйбуну, чугайны иштики хереглелинге четчири-биле белеткевишаан, артыкшылдыг кылганын өске колхозтарга, албан черлерингe саткаш, оон өлөөн хөй акша орулгазын киирип алган.

Бо чылын тууйбу кылыр звено 100 мун тууйбуну, 20 тонна чугайны белеткээр планныг. Звено тууйбу, чугай өртедиринге хереглээр 300 кубометр ыяшты, 50 кубометр тудуг ыяжын белеткээн. Звенонуң кежигүннери малчыннарга база дузалашкан, эрткен айларда бир тонна суланы, 600 кг дусту, 8 тонна сигенни кыштагларда сөөртүп чедирген.

О. СЕГБЕ.

Ыяш сөөртүлгези

Барын-Хемчик районнуң «Кызыл тараачын» колхозу тайгада 2590 кубометр ыяшты кескен, ындыг-даа болза, тудуг шөлүнче үгле 250 кубометрни сөөрткен. Тудугнуң темпизин дүгедедир дизе, кестинген ыяшты шуптузун чогуур үезинде сөөртүп алыр херек.

Тайгада 50 ажыг кижи ыяшты кезип, белеткеп, чолаачылар прицептиг 2 автомашина-биле сөөртүп турар. Тудуг шөлдеринче ыяш сөөртүрүнге тырттар дириг күштерни чөп ажыглаары чугула апарган. Тудугжулар бо чылын 40 чуртталга бажынын, оон иштинде 25 бажыңны малчыннарга тудар, ам-даа 1400 ажыг кубометр ыяшты кезери негеттинип турар.

О. ЧЫРТАК-ООЛ.

БИСТИҢ СОВЕТ КИЖИЛЕР

ХҮНДҮТКЕЛДИГ ПОВАР

Өлчей Буденчик Монгушевна Чаа-Хөл районнуң Ак-Туруг өртүмак школаның поварында хөй чылда ажылдап турар. Ол чылдарның дургузунда онаашкан ажылынга кызымаккай чоруун көргүзүп, ол эки повар деп мактаттырып келген болгаш янзы-бүрү чемнерни чаагай амданныг кылдыр кылып билир. Буденчик Монгушевнаны өөреникчилер хүндүлээрлер.

Өөредилге чылының эгезинден эгелеп ол өөреникчилерни амданныг чемнер кылырынга өөредип турар. Күрүненин долу хандырылгазында, интернатта чурттап турар өөреникчилериниң аразында чем кылып билбес кижи хөвар. Олар столоваяга дежурныйлап тургаш, Буденчик Монгушевнаның ачызында чем кылырынга өөренип алганнар.

Х. Будаакай.

• • •

КАДЫКШЫЛ ДЭЭШ

Григорий Андреевти эмнелгеде чыдар аарыг улустар болгаш эмгелгениң коллективи хүндүлээр. Ол бодунуң эки ажылы-биле чоннуң хүндүткелин чаалап алган. Оон эргелекчилеп турары Бай-Тайга районнуң Тээли эмнелгезиниң ишти арыг-силиг болгаш чылыг. Дыка хөй кижилерни ол кадык кылдыр эмнээн. Андреев аарыг кижилерге эптиг-эвилең, оларның кадыкшылы дээш сагыш човангыр.

Эрткен чылын Тээли суурда чурттап турар Салчак Шожалдың школачы уруу Зина өкпе аарыындан аары-биле аараан. Григорий Иванович Андреев ону дораан-на эмнеп эгелээн. Удаваанда Зина сегээн. Бо чылдың эгезинде ол, эмчиден үндүр бижиткен. Григорий Ивановичиге Зинаның авазы өөрүп четтиргенин илереткен. Зина ышкаш, кадык болуп эттинген кижилерни хөйүбиле адап болур. Ол болза Григорий Андреевичиниң кижилерниң кадыкшылы дээш кызымак ажылының түннели болур.

Ч. Салчак.

• • •

ЭКИЖИДИП ШЫДААН

Бай-Тайга районнуң Тээлиде Культура бажыңының уран чүүл болгумнериниң ажылы моон мурнунда чылдарда дыка багай чоруп турган. Эгелеп чоруур аныяк композитор эш Чүлдүм-Сүрүн Культура бажыңының уран чүүл удуртукчузунга ажылдап кирген соонда уран чүүл болгумнериниң ажылы болгаш ында культура-массалыг ажылдар экижээн. Ырның, танцының, музыканың, шиниң болгумнери доктаамал ажылдап турар.

Суббота кежээлеринде суурнуң аныяктарынга танцы болгаш дыштанылга кежээлерин ол эрттирип турар. Чоокта чаа Культура бажыңының уран чүүл болгумнуң киржикчилери Чүлдүм-Сүрүннүң удуртулгазы-биле Кызыл-Мажалыкка болгаш Ак-Довуракка солун концерттерни көргүскеш келгеннер. Олар ам удавас Сүт-Хөл, Чөөн-Хемчик районнарынче концерт көргүзүп чоруур.

Н. Монгуш.

Колхозта „Крокодил“ чоруп тур

Өвүр районнуң «Коммунизмче орук» колхозунуң коммунистериниң хуралындан четпестерни, чалгаа, шүшпен ажылдап турарларны илеретсин деп ында «Крокодилдиң» редакциязынга дааскан болгаш моон соңгаар кылып чорудар ажылдарны хуралдан коммунистер сүмелээн.

1959 ажыл-агый чылында «Крокодил» бодуңнуң 9 номерлерин үндүрген. 1960 чылдың январь айдан эгелээш оон 3 номерлери үнген. «Крокодил» кол-ла угланыышкынын ниитиниң корум-чурумун үрээр арагачыларже, күш-ажылдың сагылга-чурумун үрээр чалгааларже, чурттап орар оран бажынын арыг-силиг эдилевестерже салып, бир үнер номер санында-ла 6—8 чедир шүгүмчүлелдиг материалдарны чырыдып келген. «Крокодилдиң» арыннарынга чуруттунуп үнген материалдарның түннелин чугаалажып көөр талазы-биле колхозта партия эге организациязы (секретары А. К. Амыйлан), тудуг бригадири Б. Д. Кенгар доктаамал сагыш салып, ылаңгыя аная бижиттирген колхозчулар-биле тус-тус чугаалажып, кандыг хемчеглер алганын редакцияга дыңнадып турарлар. Оон түннелинде хөй-ниитиниң чурумун үрээр, арага-дарыга хандыыр база күш-хүнүнүң минимумун күүсетпес чоруктарның саны мурнуна чылдарда турганынга бодаарга дыка эвээжээн. «Крокодилдиң» арыннарынга шүгүмчүлеткен эштер моон соңгаар кызымак ажылдаарын колхозтуң отчёт-сонгулдалыг хуралынга хүлээнгеш, колхоз будурулгезиниң тус-тус адырларында ак-сеткилдиг ажылдап турарлар. Чижээ, колхозчу Түмен-Назын арагага хандып, электри станциязынга ажылдап турган оон доктаамал ажылдаарынга удаадараазы-биле саат ужураштырып турганын «Крокодилге» чуруп шүгүмчүлээн. Түмен-Назын ам арагалаар чоруун каап, колхозтуң ыяш белеткелинде ак-сеткилдиг, кызымаккай ажылдап турар. Колхозчу Монгуш Селчээ ажыл кылбайн, янзы-бүрү организастарга хөлезиленип ажылдап, күш-хүнүнүң минимумун күүсетпээнин «Крокодилге» шыңгыы буруу шаап, шүгүмчүлээниниң соонда М. Селчээ ам колхозтуң хову бригадазында багай эвес ажылдап турар. Мындыг чижектер хөй.

Оон-биле чергелештир «Крокодилдиң» редколлегиязының ажылында четпестер ам-даа барын демдеглээр ужурлуг. Ажыл хүлээлгелериниң аайы-биле колхоз төвүнден ыракта чурттап турар колхозчулар өртүзүнга ам дээрезинде «Крокодил» үнмейн турар. Ол чорукту колхозта партия организациязы өөренип көргеш, шиитпирлээри негеттинин турар. «Крокодилдиң» редколлегиязының чамдык бежигүннери эштер Норбу Демир, Донгак Дизеңмаа олар номерлер үндүреринге шуут киришпейн турарын буруу шаап демдеглээш, ылардан негелдени моон соңгаар күштелдирер херек.

А. ШЮГДЮР-ООЛ,
Солчур чеди чыл школазының башкызы, «Крокодилдиң» редактору.

Колхозта парикмахерская

Бай-Тайга районнуң «Мурнакчы» колхозунуң төвүнде колхозтуң чунар бажыңы үзүктел чок ажылдап турар болгаш ында чоокта чаа парикмахерская ажыттынган. Оон-биле чергелештир ийи орунныг аалчылар чурттаар бажың база столовая ажыттынган. Ук столовая хүн бүрүде ажылдап, амданныг, эки шынарлыг чемнерни белеткеп, кылып турар.

Колхозчулар болгаш ында чурттап турар албан-хаанчылар ол столоваяның доктаамал чемненикчилери болуп турар.

Бо чорук болза чоннуң амыдырал-чуртталгазын чаагайжыдар талазы-биле партияның болгаш чазактың сагыш салыышкынының үре-түннелиниң улам калбарып турарының херечизиниң бирээзи.

М. САЛЧАК.

Хуучулар чугаалажып турар

Улуг-Хем районунуң болгаш оон колхозтарда магазиннериниң 1959 чылда чоруткан ажылдарының отчёттарын хуучулар боттарының хуралдарында дыңнап, чугаалажып турар. Көдээниң ажыл-ишчилериниң хереглелдерин дээре хандырар талазы-биле чамдык хемчеглерни райпо баштаар чери эрткен чылын боттандырган-даа болза, бараан саарылгазының планын үгле 94 хуу күүсеткен.

Кадрларны шилип алырда райпо баштаар чери частырыгларны болдуруп келген. Ажылга кижилерни шилип алырын үндезини-биле эки-жидер дугайында хуучулар төлээлекчилериниң чагыгларын отчёттуг үениң дургузунда райпо баштаар чериниң чедир күүсетпээнин хуучулар демдеглеп турар. «Партияның XX съездизи» колхозтуң Хендергеде магазининче садыг талазы-биле кандыг-даа тускай эртем чок Монгуш Сырыны чорудуп каарга, ол 19 мун рубльдиң самыгдалын болдурган. Илерээн четпестерни дүрген чайладырын, хуучуларның чагыгларын амыдыралга боттандырарын хуучулар негеп турар.

Т. БАЙР-ООЛ.

Эш хуузунуң суду

Эрзин районнуң «Мөрен» колхозу эрткен 1959 чылда алган 2.360 мун ажыг орулгазының 1.917 мунун ниитиниң мал ажыл-агыйындан алган. Чыл төнчүзүнде колхозчу бүрүзү бир күш хүнүнге-ле 8 рубльди алган.

Амгы үеде колхозтуң девискээринде хар улуг чаттанындан ниитиниң малы дүвүрээзиниг байдалда турар болгаш малчыннарга улуг дузаны чедирери негеттинип келгениинден, колхозтуң баштаар чери колхоз төвүнден кижи күштерин мобилизастап чорудуп турар. 3—4 хүннерниң дургузунда колхоз төвүнден 30 ажыг эр, хереэжен колхозчулар бергедеп турар коданнарга дузалажырыбиле эки-туразы-биле чорупканнар. Дыка хөй аныяктар ажыктыг күш-ажылче изиг күзелдиг барып, эрешудургу ажылдап турарлар.

Ынчалза-даа ийи-чаңгыс колхозчулар колхозчуларның ол соруктуг ажылдарынга ажылдаар туржук, оон мырынай ойталап турар. «Малчыннарга дузалашкаш чоор боор, ол дээрге малчыннарның боттарының херээ-дир» дээр болгаш харын-даа колхоз баштаар чери «албадап» турар дээр кызыы бодалдыг, ниитиге ажыктыг күш-ажыл кылбас, быддамыш, чалгаа-бак кижилер ам-даа бар болуп турар.

Ындыгларның бирээзи—чоннуң мерген чугаазындаазы ышкаш, «тар эжикке сыңмас, дай аът угбас», мөге-шыырак, аныяк өол Билбаа Херел-дир. Ол, 1959 чылдың дургузунда күш-хүнүнүң минимумун ыракта-ла күүсетпээн болгаш ниитиге ажыктыг күш-ажыл кылбайн быддап, колхоз баштаар чериниң айтыышкыннарын күүсетпейн келген. Эң ылаңгыя, малчыннарга барып, оларның ажылынга дузалажып, малды кыштан хур ажырар талазы-биле колхоз баштаар чериниң үндүрген шиитпирин бүгү колхозчулар деткип, улуг күзелдиг ажылдап турда, Билбаа Херел ону чугулага көрбейн «албадаашкын» кылдыр санап, оон өөрчүп турган. Аныяк оолдуң бо бүгү чоруу шын эвес чорук деп көргеш, ону колхозчу хөй-ниитиниң кужу-биле шын орукка киирери чугула деп көргеш, Билбаа Херелдиң херээн көөрүн колхозта эш-хуузунун судунга колхоз баштаар чери киирген.

Колхозчуларның тура-соруу-биле тургузуп алганы коллективтиг кижизидилгениң органы — колхозчу эш-хуузунуң судунга ол ийиги херек болуп киирген. Эш хуузунуң судунуң даргазы Александр Моң ук херекти хынамчалыг танышкаш, дарый көөр дээш, судтуң кежигүннери-биле дугуржуп, колхозтуң отчёт-сонгулдалыг хуралының будуузүнде клубка эш-хуузунуң суду болурун баш бурунгаар чарлаан.

Судтуң чорудулгазы эгелээн. Клубка колхоз төвүнүң чурттакчылары улуг-биче кижилер хөйүбиле чыылган. Судтуң составы: А. Моң (шииткекчизи), дуржулгалыг хоочун башкы Тувaа-Хөө, Тамара Тихон.

Колхоз баштаар чериниң айтыышкыннарындан чөрчүп, мал кыштаглаашкынының херээнге ажылдаарындан ырбап, ниитиге ажыктыг ажылдан ойталаан Билбаа Херел чоннуң мурнунга ыятканындан болгаш сүрээдээнинден арны кызып, сыны күдүе берген, дидим эвес турган. А кажан ону колхозтуң баштаар чери ажылга онаап турда, мырынай бир өске, «кончуг эрес» дидим эр турган. Ам ында, ол бүгү коллективтиң мурнунда болгаш колхозчуларның бүгү кичээнгейинде апарганындан, оон арын-нүүрү эгенчиг болуп бир янзы бодалдар аная тыптып келген. Эш хуузунуң суду Билбаа Херелге хөй-ниитиниң буруу-шавыышкынын чарлаан. Колхозчу чоннуң мурнунга ол болунуң бүгү буруузун миннип, колхоз будурулгезинге бодунуң ак-сеткилин салып ажылдаарын, мурнунда чалгаабак чоруун катташ, сагылга-чурумнуг эки колхозчу болурун аазаан. Эш-хуузунуң суду оон буруузун билиндирип, аныяк колхозчуну шын орукче киреринче улуг салдарны чедирген.

О. МАНДАРЫЙ,
«Шынның» корреспондентизи.

Номну массаларже

Чаа-Хөл районнуң ном магазининиң эргелекчизи эш Непомняшина чон ортузунга ном садыглаашкынын эки организастап турар. Номнарны тус-тус адырлар аайы-биле делгеп, садып алыкчыларга номнарның утказын таныштырып, чаа келген номнарны көскү черлерге делгеп түргаш, бараан саарылгазының ай, квартал планнарын үргүлчү ажыр күүседип келген. Эрткен чылдың планын ол 106,5 хуу күүсеткен.

Ном тарадылгазынга районнуң комсомолчулары болгаш аныяктары идепкейлиг киржип турар. Эрткен ном тарадылгазының айында ниитизи-биле 9,5 мун хире рубльдиң номнары тараттынган. Бо ажылга комсомолчулар идепкейлиг киришкен. Ылаңгыя Үрбүнде комсомол организациязы ол айда 822 рубльдиң номун колхозчуларның ортузунга тараткан. Район төвүнге ном базаарын ийи удаа организастаан.

Ындыг болза-даа комсомол райкому тус-тус ном тарадыкчыларының ажылын эки контрольдавайн турар.

В. ДОРЖУ.

• • •

Бай-Тайга районнуң Сталин аттыг колхозта комсомол организациязы ном тарадылгазынга комсомолчу аныяктарны киириштирип турар. Комсомолчулар ном садып тарадырының талазыбиле көдээ магазинге улут дузаны көргүзүп турарлар. Ылаңгыя И. Параат 342 рубльдиң, Х. Өрге-Согар 215 рубльдиң номнарын колхозчуларга тараткан.

Ном тарадылгазы ам-даа үргүлчүлеп турар.

Х. КАРА-ООЛ.

Чедип алдынган АЛГ-КЕЖИИ

С. Тока

(Уланчызы. Эгези №№ 48, 50 солуннарда).

— Чап-чаа-ла будуп—«дорт чоруур, удуур вагон» деп бижип каан составтың чанынга келгеш, демгиле эш:

— Олурар вагонунар бо ийин — диди. Бажында тепловоз «саадавайн олурунар, Москваже дүрген чедерлер» дээнзиг бар шаа-биле эгишээн, кастап каан маңнаар доруг дег, «сывыра тырттып» каан тур.

— Четтирдивис—дээш, демги эштиң чалааныын өзугаар вагонче чуруук-суурук киириптивис. Красноярск крайныц болуңдан, Хакасиядан болгаш крайда бактаап турар национал округтардан депутаттар боттарының олурар черлерин шагда-ла өлепкен. Таныжып мендилешкеш, боттарывыстың өрээлдеривиске киришээш, турумчуп эгелединис. Үр болбаанда поездивис «Сибирьниң хайгамчыктыг магистралы кайда ким» дээш хөделип үнду. Аалчыларны ха-дуңманын ынакшылдыг чуруу-биле уткаан Красноярск соовуска чыдып калды. Кызыгаар чок делгем ховуларлыг, тараа-хадыланныг, арга-ыяш байлактыг, тудуг суурлуг, фабрика-заводтуг Сибирьниң төвүнче кидин-не «эттеп» кирип олур бис. Вагоннуң соңгалар баарындан ыраакайн, даң аткаш, карангы ымир болуже көрүп, ана таныылда турганыг каракты чаңгыс-даа салбайн тур бис.

— Сибирьниң дугайында хөй-ле угаа бар чүве болгай... «Эзи», «соок», «чүгле хайыраканнар ижээри» оран дижир. Ам көөрүмге ана этыг-ла сайзыраан чер-дир. Улуг чаагай хоорайлар, шевергин суурлар, хөмүр даш уургайлары, фабрик, заводтарның хоорзалары, бедик чаагай бажыңнар болгаш янзы-бүрү үнүштерлиг тараалан-хадылаң «аът-даа чарыштырып» болур дазыргай ховулар... чүнү чок дээр ону!—дээш, Сертип харыы манаан янзылыг бирде эштеринче, бирде караңнап олурар соңгаже көрүп тур.

—Ы-ык-ы-ык. Москва чедир, оон ынай-даа 1942 чылда Тыванын арат чонунуң мурнундан Кызыл Шеригге белек чедиржип чораан мен—деп Доктугу чугаалап үнду.—Ол ынчаарда шак бо-ла ышкаш, адар даңны атсы, хүн-дүннү улаштыр соңгадан ыравайн турган бис. Ол шагны дөмейлеп көөрге, ам мырынай сыр өске болган-дыр. Ол хире хорамчалыг дайын болган хиреде бистиң Төрээн чуртувус, ша-даа четпейн чораан, дагын тургустунуп, харын оон ашкаш, бурунгаар каш катап депшээни илдеп-дир, хаа, чер ам чүү дээр боорул-аан, эжим.

Доктугу ындазында чоргаарланы берген, папиросун чырыында ызырыпкан, амыраанынга шыдавайн өүлденеп үнүп келген караанын чажын куруг холу-биле чоткаш, соңгаже хараары дам-на баарды.

— Ол-даа бистиң партияның шын ленинчи башталгазында болгай-аан, ол-даа чугаажок—дээш, Маныгы оглу «янчыырын» бурулады-ла берди. Оон кезек бодаңып тура, хоочун чаны-биле бажын дырбааш, уламчылай-дыр:

— Ол дугайында бистерни безин алырга илдеп болгай. Революция мурнунда, оон соонда-даа, барыынар эрге тудуп турунда сени кым тоор турду, мени кым барымдаалаар турду, дөө орун кырында чыдар Салчакты кым көөр турду. Ам бо хире ямбылыг, артында чоннуң мурнундан идегелдиг кижилер болган-дыр бис. Дээди Советтиң депутады дээн чаагай хүлээлгелиг чоруп олурардыр бис. Мен-не ол байдалды чүрээмниң ханызындан хүндүлээр, коммунисчи ёзу-чурум-биле чүдүүр мен. Ол дээрге тып алган аас-кежиивис-тир...

Оон ол ыыттавайн, ырады көрүп, негр дег кара арны ындазында чырый берген, каттырымзай аарак купезинче кире базыпты. Бистер-даа эживистиң түүнелинге каттыжып, кижи бүрүзү олудунче тарай бердивис. Угаанда ам чүгле Москва, Москва!

Үш безин хонмайн угаан-сагышта сицниккен Москвада чоокшулап, Буй, Даниловода чедип келдивис. Өөрүмнүң байдалын көөрүмге, купелериндeн үне-кире халыыр, чүгүн чамдыкта көдүре кааптары, ынай-бээр чугурери дам барган. Москвадан 80 км Александрово хоорайга эртен 8 шакта келдивис. Аная он шаа минута болгаш, составывыс дап-ла берди.

— Па, чиктиг чүве, моовус чоп кончуг дүргедей берди, чүү болду?—деп Домна Родионовна соңгаже көргеш, телеграф адагаштарын «бирээ, ийи» деп санап чоруй, соксай берди.

— Ол-даа чөп. Чап-чаа эрткенивис Александрово хоорайдан бистиң поездивисти электровоз «буруңдуктаан» болгай. Ша-даа четпээнивисте күзээнивис Москвада турар бис — деп кагдым. Өөрүм ону дыңнааш улам-на белеткенип эгеледи.

— Дыңнанар, дыңнанар! Поездиниң радио четкизи чугаалап тур! 5 минута болгаш, бистиң Төрээн чуртувустуң наймысылалы Москвага кээр бис—дээш, «Кызыл Москваны» салыпты. Өөрүмнүң арыннарын көөрүмге, ындазында өөрүшкүлүү, сергээ дам барган. Электровоз ёй-ёйде «көөк-көөк» кылдыр кускуннай каап, «ам чү боор, өртээл-даа көзүлдү» дээн ышкаш шала оожумнап эгелээн, чылар-чылбас кылдыр кезек чоруп олурган соонда поезд доктаап турун алды. Дүжер дээш ийиш шак бурунгаар белеткенген улус чүү боор, дораан-на үндүвүс. Көөрүмге, хилиң кара шляпалыг, хүрен часкы тоннуг, кижи өртүзү чеде берген эр, чанывыска келгеш, бөргүн уштуп, солагай холунга тутпушаан:

— Экии, эштер! Мен ССРЭ-ниң Дээди Советиниң Президиумунуң төлээзи мен, кайы областан келген депутаттар ирги?—деп, бистиң харыы мендивисти-даа манавайн «бүрүткеп» үнду.

— Оода мендилежир-ле болгай эжим, Тыва автономнуг областан келдивис, алды кижи бис—деп харыылааш, «ам кандыг айтыышкын болур ирги?» дээнзиг манагзынып турувуста:

— Ындыг болза доруун-дур, мээп соомдан моорлап көрүнер, машина белен, чурттаар гостиницанар «Центральная»—дээш дап бээрге, соондан базыптывыс. Мурнувусче көөрувуске, кызыл пөсте «Чоннуң айбычылары—ССРЭ-ниң Дээди Советиниң депутаттарынга изиг байыр!» дээн сөстер бижээн ама-ама пөстер билдивер-билдинмес салгынга хөлбеннээн, адагаш, бажың-балгат санында тыктар кызыл чайт тур. Поездиден дүшкен пассажирлер болгаш уткаан кижилер холужа берген, бир көөрге ашталанчыг, бир көөрге изиргенчиг мындыг, кижилериниң хөй изиг чазын буступ баткаш, оруунда кандыг-даа моондак барымдаалавас бистиң Каа-Хемниң дожу-ла. Демги бисти уткаан «төлээвис» озаландыр чүгүргеш, ана-ла карак таяр чыгы кара машинаның чанынга чеде бергеш, хаалгаларын шалыпкыны сүргей ажыдып чугаалады:

— Моорлап көрүнер, силерге келген «ЗИС» бо-дур.

Бистерни соонга, боду чолаачы чанынга олургаш, «дөөза олурганнар бе» деп бодаан аайы-биле хая көрүнгеш:

— «Центральная» гостиницаже. Шала аянныг чоруур эвеспе, улустун соңгутканнарын ап чоруур деп чүвени уттуп болбас—дей тыртып кааш, киживис эптей олуруп алды. Чолаачы:

— Билдингир-дир, Иван Васильевич, менээ черле идегеп болур. Чолаачы болганымдан бээр чаарби чыл ашкан—деп кагды.

Машинаның соңгаларын хараарывыс дам-на барган. 4—5, 6—8, 9—12 аът ак, көк, хүрен, сарыг бажыңнар эрте хонуп, каракта шокараңнап-ла турлар. Кудумчуның кижилериниң көвейи дээрге дам барган, ынай-бээр, олуй-солуй чоруп-ла турар. Машинавыс 4 аът бажын чанынга тура дүшту. Бисти уткуп келген эш:

— Чаа, чурттаар гостиницада чедип келгенивис бо. Мээн соомдан, эргим депутаттар—деп чалады. Базыптывыс. Доктугу, Сертип, Сарыглар үшке—311 дугаарлыг өрээл үндүрүп берди. Домнаны 450 өрээлче аппарды. Маныгы оглу биле бис «Москвада» болдувус...

Иван Васильевич, бистерни тустус өрээлдерге аппарып кааш, ынай-бээр көргүлеп, оруннарның, столдун, чунар черниң хамык-ла байдалын хынап көргеш:

— Бүгү байдал таарышкан-дыр, ам-даа мээн хереэм эвээш ышкаш, байырлыг, менди чаагай—дээш, холдарывысты туткаш чоруй баарды. «Төлээвисти» үдеп кааш, чаңгыс өрээлде, Москваны магадап, аап-саап чүвелер хөөрежип олур бис.

— Хаа, күжүр Москва дээрге мындыг-ла болгай. Дываажан-дываажан, а кижизи дээрге кымыскаяк-ла, бажын-балгады дээрге аная бедик кашпал хая-ла—деп, Доктугу оорганын чүктенип алгаш, соңга караанче, демир орук вагонундан дег харап турун берди.

— Бо кижилериниң хөйүн, чайын чылыгда хем кыдыын өөрү шуушкан байланнарга дөмейлээрден өске канчаалаан—дээш, Сертип база-ла соңгада барды...

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң сессиязы Москвада Кремльдиң Улуг ордузунга ажыттынарын төп солуннарда чарлап каттган. Аная озалдавайн чедерин Доктугу өөрүнге:

— Көрдүнер бе, салынар чүлүнер, мончарыңарны болгаш моондуруунарны эдиңер, чүү деп чүве боор—деп, Сертип биле Сарыглар ийини сургаан тур.

— Хурал ажыттынар дээн шак келген-дир, белен силер бе? Мендаа оон хожудап каарыйна дээш удувадым, сагыжы дөспес кижи хуг-бай-ла чүве-дир—деп Доктугу даарталында база-ла хөөрээн тур.

— Сагыжын дөспези ол бе, азы чүл, эш Доктугу?

— Ындыг-ындыг. Сагыжымның далажы-даа ындыг, черле бодум кандыг-даа ажыл кылыр дээнимде дөспес кижи болгай мен. Ам удавас тарылга эгелээр, а малдын төлүн түлүк ажаап ап турар. Өдекыштат белеткели дээш, ажыл-даа баш ажыг. Далашпайн канчаар. Далажырда база аян бар, бодалдыг далажыышкын ажырбас болдур эвеспе—дээш, Доктугу өөрүнүң харыызын дыңнап эгеледи.

— Ол-даа база-ла шын болдурам. Ындыг-даа бол хуралга келген болганда ол дугайын боданыры чугула—деп Сарыглар мындыг.

— Дээди Советтиң сессиязы ажыттынгаш, 2—3 хүн хуралдааш тарай бээр-ле ыйнаан, а оон шиитпирин күүседири база-ла бар болгай—деп чоруй, Доктугу кезек бодаңып олурда, шагын көре каапкаш:

— Ат болган, шак-даа сайзыраандыр, эрте дээре базып олурза эки—дигеш тонун кеткен соонда үне кылаштапты.

Москваның агаары кайгамчыктыг таарымчалыг. Хүннүң херели чүгле часкы эртенни кылайтыр чайынандырып турар эвес, харын-даа кижилериниң сеткилин көдүрген. Дээрде булуттар эдержип алган, билдинер-билдинмес көжүп турлар. Кижи деп чүве биеэги чаң-биле хайнып-ла турар. Каттырышкан, тайылбырлашкан, кеткен хептери шевергин болгаш дески.

— Кандыг кончуг, сагышка безин бодап четпес чаагай болгаш кылагар хоорай боор, азы Дээди Советтиң сессиязы дээш мынчаар аштап-шеверлээн чүве боор бе?—деп Домна Родионовна айтырды.

— Оранның ээзи Дээди Совет чыглып турда Москваны каастап шеверлээри черле чугула. Ындыгдаа болза бистиң ССРЭ ышкаш бо хире күрүненин найысылалы черле ындыг болур ужурлуг—деп чорумда:

— Бо улуг, он беш аът, бора өөнүг бажың «Москва гостиницазы», оон дужунда он ажыг аът оран ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң бажыңы—деп, Доктугу базып олура холдарын карбаннай аарак, өөрүнге тайылбырлап чор.

— Бистиң базып орар черивистиң ол-бо талазында, артында сүвүр баштары булуттарже киргилей берген, кызыл туйбулар-биле туткулаан чүүнүң бажыңнары ирги бо?

(Уланчылыг).

АГИТАС-МАССАЛЫГ АЖЫЛДЫҢ ЁЗУЛУГ ТӨПТЕРИ БОЛДУРАР

Эң ылаңгыя көдээге агитас-массалыг ажылдың ёзулуг төптери болур ужурлуг культура ордуларының болгаш бажыңнарының, клубтарның, библиотекаларның, номчулга черлериниң, музейлериң, парктарның болгаш өске-даа культура-чырыдыышкын албан черлериниң ажылын экижидеринче улуг кичээнгейни салыр.

(«Амгы үениң байдалында партия пропагандазының сорулгаларының дугайында» СЭКП ТК-ның доктаалындан).

10.351

Тамара Агаповна Жукова ортумак школаның онгу классын дооскаш, бодунуң библиотекарь болур күзелин боттандырары-биле Кызылга бир чыл хуусаалыг библиотекарьлар курзун дооскан. Областың культура эргелели ону Чаа-Хөл районнуң Ак-Туруг көдээ библиотеказын эргелекчилээри-биле чоруткан. Оон бээр алды чыл эрткен. Тамара Агаповнаның күш-ажылчы амыдыралы ол библиотеканың организастаттынып тургустунары-биле кады эгелээн. Көдээге бир-ле дугаарында ажылдап келген аныяк уруг библиотеканың ажылын шын организастап, кызымаккай ажылдап келгениниң түүнелинде ол библиотека области мурнунда ажылдыг библиотекаларның санында кирген болгаш бодунуң ажыл-чорудулгазында практиканы болгаш дуржулганы мөөнгнеп алган.

— Мен маңаа ажылдап эгелээримде библиотека чүгле 200 санныг номнуг, 50 хире номчукчуларлыг турган чүве. Ам библиотека янзы-бүрү 10.351 номнарлыг болгаш 700 ажыг номчукчулар хаара туттунган. Чүгле беш чылдарның дургузунда ном фондулары бежен катап, а номчукчуларның саны он дөрт катап улгаткан— деп, Тамара Агаповна чугаалап турар.

Көдээ библиотекада билиглернин янзы-бүрү адырларының айны-биле номнар четчир санныы-биле хандыртынган. Эш Жукова бодунуң ажылын чорударда ону колхоз бүдүрүлгези-биле ханы холбаштырып турар. Чүгле эрткен 1959 чылда ол бригадаларже болгаш фермаларже 39 санныг үнүүшкүннерни кылып, колхозчу тараажыларның, малчыннарның ортузунга 76 номчулгаларны болгаш беседаларны янзы-бүрү темаларга чоруткан.

Бригадаларда болгаш фермаларда библиотеканың 8 санныг көжүп чоруур салбырларын организастаан. Оларда көдээ ажыл-агыйның, чечен чогаалдың, политиканың болгаш эртем-билигниң өске-даа адырларынга хамаарышкан номнар бар.

Тамара Агаповна бодунуң ажылын библиотеканың доктаамал активчилерин дамчыштыр чорудуп турар. Ындыг активчилер он ажыг кижи. Олар чоннуң ортузунга ном пропагандазын калбартырының хөрөөнге библиотеканың ажылынга улуг дузаны чедирип турар. Активчилерниң иштинден эштер Монгуш Өлзей-оол, Кошкар-оол Дарый, Монгуш Оюн-оол, Монгуш Ноябрь болгаш өскелер-даа эң идепкейлиг ажылдап турарлар.

Библиотеканың номчукчуларының саны хүн бүрү өзүп, оларның номнарга сонуургалы улам-на улгадып турар. Номчукчуларның иштинде саанчылар Дарый Кошкар-оол, Монгуш Олчаакай, колхозчулар Монгуш Өлзей-оол, Белаева Антонина, онгу классчылар Кызыл-оол Нина, Донгак Валя, Шалык Кара-оол болгаш оондаа өскелер библиотеканың эң идепкейлиг номчукчулары.

Чоокта чаа ол Н. Дементьевтиң— —«Амыдыралче чоруп ор мен», В. Губаревтиң — «Павлик Морозов», С. Токаның—«Араттың сөзү»— деп номнарынга номчукчулар конференциязын организастап эртирген. Библиотекага келген номчукчуларга беседаларны болгаш номчулгаларны хүн бүрүде чорудуп турар.

Библиотекада чугула болуушкуннарга холбаштырган фотомонтажтарны, делгелгелерни организастап турар. Ам ында В. И. Ленинниң төрүттүнген хүнүнден бээр 90 чыл болганынга уткуштур фотомонтажтыг делгелгени организастаан. Районнуң болгаш колхозтуң чеди чыл планының сорулгаларын көргүзүп турар диаграммаларны тургускулаан.

Эш Жукова неделяның суббота хүннериниң санында бодунуң активчилериниң кайы-бирээзин эдертип алгаш, колхозчуларның бажыңнарын кезип, оларның амыдырал-чуртталгазы-биле танышпышаан, оларның сонуургаш турар номнарын чедирип берип, бижидип алган номнарын канчаар ажыглап турарын хынап турар болгаш оларга номчулгаларны, беседаларны кылып берип турар.

Оон эргелекчилээн библиотеказы ам области эң эки ажылдыг библиотекаларның бирээзи. 1958 чылда Россия Федерациязының көдээ библиотекаларының аразынга социалистиг чарышка бедик көргүзүгнү чедип алгаш, ийиги черни ап, өртектиг белектер-биле болгаш дипломбиле шаңнаткан. Жукованы Ак-Туругнуң чурттакчылары көдээ Советтиң депутадынга, колхозтуң хөрөөженнер чөвүлелиниң кежигүнүнге сонгаан. Ол ышкаш ол колхозта улусчу эки-тура дружиназының кежигүнү, партия эге организациязының идепкейлиг агитатору.

М. КАВАА-САРЫГ.

ЗОЯ КОШКАРОВА

Бичи-Хем районунуң «Ок» суурунуң библиотеказындан номчукчулар черле үзүлбес. Ылаңгыя ажыл шагының сөөлүнде болгаш улуг-хүннерде номчукчулар ол библиотекага эндерли бээр. Колхозчулар оон чечен чогаал литературазының болгаш көдээ ажыл-агый дугайында номнарны номчуп турарлар.

Төп сүт-бараан фермазының саанчызы бир уруг библиотекарьның чанынга чедип келгеш:

— Зоя!, «Американы эртер бис» деп ном бар бе. Бистиң уруглар ону номчаан, хончуг ажыктыг, солун ном дижир-дир. Бар болза ону менээ бижип берип көрем.

Зоя Кошкарова өңгүр даштыг номну ол дораан-на тыпкаш, ону хереглеп турган номчукчуга бижип берди.

— Март 8-тиң хүнүнге концерт белеткеп тур бис. Биске тааржыр кандыг-бир чаңгыс көжеге солун шин бар бе — деп, клубтуң шин бөлгүмүнүң удуртукчузу Серебренников Зоядан айтыра-дыр.

Номчукчуларның шак ындыг хереглели бүдүн хүн дургузунда үзүлбес. Зоя Кошкарова бодунуң ажылынга ынак. Ол биче-даа када ажыл чок орбас. Номчукчулар үзүктели хона бээрге ол, кандыг-бир ажылды бо-ла сегирип алган турар. Зоя эки ажылдыг библиотекарьларның бирээзи. Энир чылын оон библиотеказы областың библиотекаларының ийиги черин ап, мактаттырган. Культура фронтузунуң бөдүүн ажылдакчызы кыс Зоя Кошкарова фермалар бүрүзүнде көжүп чоруур библиотекалар салбырын организастап тургускан. Ол ам часкы хову ажылынга белеткеннип турар. Часкы тарылга эгелээрге Зоя көжер библиотеказын алгаш, хову турлагларынче чоруптар, Механизаторлар, тараажылар оон боттарынга хереглелдиг номнарны номчуурлар.

Чурукта: Зоя Кошкарованың тематихтиг номнар делгелгезинге белеткеннип турары.

Сөзү болгаш фотозу **О. Гавриловтуу**

☆

Тожу районнуң Тоора-Хем суурда Культура бажыны көрүштүг кылдыр дериттинген. Суурнуң чурттакчылары боттарының хостуг шактарын аңаа эрттирериннге ынактар. Ында уран чүүлдүң бөлгүмнери доктаамал ажылдап, ында талантылыг аныяктар хаара туттунган. Культура бажыңында дыштанылга кежээлери, тематиктиг кежээлери болуп турар. Ында талантылыг аныяктар хөй. Чижээ, Зоя Чамзы, Нина Дагбажык, Нина Анчит, Тамара Көк-кыс олар агитк-культбригаданың идепкейлиг киржикчилери.

Чурукта: Зоя Чамзы биле Нина Дагбажык олар Культура бажынынга болган концертке Р. Кенденбилдиң «Сылдыстыгда» деп ырызын ырлажып турары.

Фотозу В. Кулипановтуу.

☆

Массалыг пропаганданың хөй янзы хевирлериниң: хуралдарның, конференцияларның, айтырыг болгаш харыылар кежээлериниң, аас журналдарының, тематиктиг кежээлерниң, дискуссияларның, культура университеттериниң болгаш клубтарның, дыштаныр хүннерде номчулгаларның болгаш оон-даа өскелерниң идейлиг деңнелин бедидер дээш чүткүлдүг демисежир, ажылдың бо хевирлериниң тус бүрүзү чаңгыс аай хөглээшкинче ишлчий бербезин, а боттарының онзаланчак аргалары-биле коммунистиг идеологияны билдилиг болгаш чедингири-биле пропагандалаан, чаа кижини кижизидеринге дузалаан турарын чедип алыр.

(«Амгы үениң байдалында партия пропагандазының сорулгаларының дугайында» СЭКП ТК-ның доктаалындан).

Культура албан черлериниң ажылындан

Чартык ай бурунгаар...

Тожунуң Тоора-Хем суурда районнуң Культура бажыңынга шажынга чүдүүр болгаш чүдүвес кижилериниң тускай кежээзин эртирген.

Кежээниң темазы: «Тувинская правда» солунга парлаттынган «шажынчы дузактаашкында деп чүүлдү чугаалажып көөрү». Мындыг кежээниң болурунуң дугайында чарлалдар суурнуң кудумчуларының көску черлеринге астынгылаан. Темалыг кежээге белеткел ажылы чартык ай бурунгаар эгелээн. Культура бажыңының активчилери болгаш агитаторлар чүдүүр болгаш чүдүвес кижилериниң ортузунга ол кежээниң ажык дузазының дугайында, шажынның хоразының дугайында беседаларны кылгылаан. Бо талазы-биле чүүлдер парлаан солунларны чонга номчуп, оларны үлеп бергилээн. Ылаңгыя кино эгелээриниң мурнуу чарында ам болур деп турар тематиктиг кежээниң дугайын, аңаа чүүн дугайын чугаалажырын хөй катап чарлаан.

Тематиктиг кежээниң болур хүнүнге Культура бажыңынга суурнуң чурттакчылары чыглып келген. Харын-даа ол кежээге Салдам суурдан безин хөй кижи келгилээн. Шажынга чүдүүр кижилер база ол кежээге хөй чыылган. Фойэге болгаш залга эртем болгаш шажын дугайында тускай фоточуруктуг болгаш номнарлыг делгелгелерни, плакаттарны организастаан. РСФСР-ниң политиктиг болгаш эртем-билиг нептередир ниитилелиниң район салбырының кежигүнү эш Иргит «Эртем-биле шажынның удурлапышаанның база ССРЭ-де чүдүлгениң хостуунуң дугайында» допчу илеткел кылып, шажынның ниитилелге хоралыының дугайында тодаргай чижектер-биле чугаалаан.

Баптист чоразан сезен бир харлыг эш Кобтеев шажын училищезинге өөренип турда аңаа шажын бурганның меге хоозунунуң дугайын өөредип турганын, оон соонда бурган деп чүвенин чогун билип, шажындан канчаар адырылганын чугаалаан.

«Совет тыва» колхозтуң колхозчузу эш Тамзының чугаазын кежээниң киржикчилери улуг кичээнгей-биле дыңнаан. Он ийи хардан эгелеп хүрээге ном судур өөренип чораанын, оон соонда ону Тожу-хүрээзинин улуг дамазынга олурткаанын, 1928 чылда шажынның хоозун мегезин билгеш, оон адырылганын, ам колхоз бүдүрүлгезинде идепкейлиг киржип турарын Тамзын чугаалаан.

Ол кежээге колхозчулар, ажылчыннар, башкылар, партия, совет ажылдакчылар чүве чугаалаан. Тоора-Хем школазының башкызы Юрьева бойдуста кызаңнаашкынныңы, дөөр дицмирээшкининин, чаңныктың канчаг тыпты бээринин дугайында допчу лекция кылган. Кежээниң киржикчилеринге «Өртемчей» деп эртем-тайылбырлыг кинону көргүскен.

В. КУЛИПАНОВ,
областың культура эргелелиниң инспектору.

БО ХҮННЕРДЕ

Дөң кырында деп-дөрбелчин бажыңның эжиин бо хүннерде үнген, кирген кижилер амыраппас. Оон эжиинде «Таңды районнуң Бай-Хаак суурда район библиотеказы» деп адрес бар. Иштин көрүштүг, шевергин дерээн библиотекага кире берген кижи оон деңк үнүксевес. Орус чогаалчылар Александр Пушкиннин, Максим Горькийниң ном дугайында чугаларын алдынналып турар улуг үжүктер-биле сиилип бижээн.

Ном бижидип алыр көзенектиң дужунда кезек кижи ээлчештир турупкан. Оларның хереглээн номнарын шилип бээр дээш сарыг джемперлиг, дыдыраш баштыг аныяк уруг чай чок ажылдаан тур.

— Валентина Филипова, Ленинниң аныяк чоразан чылдарының дугайында номну менээ тып берип көрүңер—деп, аныяк оол ээлчег ёзугаар чоокшудап келгеш, чугаалай-дыр. Ол болза Бай-Хаак ортумак школаның 9-ку классының өөреникчизи Николай Мальцев болду. Бо библиотекадан ол чүгле чаа чылдан бээр янзы-бүрү темаларга чечен чогаалдың 21 санныг номнарын номчаан.

— Сөөлгү хүннерде дыка хөй улут, биче номчукчулар Ленин дугайында сактыышкыннарлыг, оон амыдыралынга, ажыл-чорудулгазынга тураскааткан номнарны ап номчааннар. Ылаңгыя чаа кээп турар литератураларга бистиң номчукчуларывыстын негелдези өзүп турар—деп, библиотекарь Валентина Афанасьева чугаалады.

Владимир Ильич Ленинниң төрүттүнге-ле 90 чыл болурунга улуг белеткел ажылдарын ында чорудуп турар. Кызыл пөс шывыглар-биле шыпкан одуруглай чыскааган столдар кырында «Ленин—октябрьның баштыңчызы» деп фоточуруктуг кылыр альбомну, Ленин дугайында янзы-бүрү номнарны, брошюраларны делгээн. Ол-ла өрээлде «Ленин ам-даа диригдерден артык дириг» деп тускай ном делгелгезин тургускан. Оортан күрүне болгаш революция, коммунистиг кижизидилге, партия дугайында, кадрларны шилиириниң болгаш кижизидериниң дугайында улуг Ленинниң чогаалдарын тып өөренип болур.

Бетики өрээлде «Чеди чыл планы — ССРЭ-те коммунистиг тургузуушкуннуң улуг программазы» деп диаграмманы кылган. Диаграмма болза, чырыткылыг келир үе—коммунизмни тургузарынга ажылчы чоннуң идепкейлиг киржилгезинин, аңаа партияның удуртукчу ролюнуң дугайын, ажылчы чоннуң кижизидилгезинин, коммунистиг субботниктерден коммунистиг күш-ажылдың бригадаларынга чедир демисел дугайын чугаалап турар.

Ленин дугайында литератураның сүме даңзызын «Үнелиг сактыышкыннар» деп дептержигеште киир бижээш, ону эң көскү черде аскан.

— Эмчилер, башкылар, школачылар, албан-хаакчыттар, бажың ээлери, политбөлгүмнер дыңнакчылары, ажылчыннар дээш бисте кандыг номчукчулар чок дээр силер. Чечен чогаалдар-биле кады улуг баштынчы Ленинниң дугайында дыка хөй номнар чүгле эрткен үш-дөрт хонуктарда номчукчуларда тараан, бүдүн полканың бирги одуруу куруг калганы бо-дур—деп, база бир библиотекарь Чарита Ивановна Маадыр-оол биске чугаалады.

Библиотекада номнуң ниити фондузу ам чээрби бир муң рубль ажып турар. Чүгле январь айдан февраль 10-га чедир үш чүс үжен ажыг номчукчулар номнарны холга ап бижиткен. Номчукчулар Кара Лариса, Леонов, Тимонин, Яковлев, Кугуракова болгаш оон-даа өскелер хөй номнарны номчуп доосканнар.

Район төвүнүң библиотеказының ажылдакчылары бо хүннерде ленинчи номчулгаларны кылып, кыска беседаларны организастап турар болгаш Владимир Ильичиниң ажыл-амыдыралынга тураскааткан тускай кежээни Культура бажыңынга организастаарын планнап алган, ам ол талазы-биле белеткел ажылдарын чорудуп турарлар.

Кежээки имир дүшкелек. Удаваанда Ильичиниң сайылгааннары чырыткылаш кылынды, сактырга бүгү Таңды эдээ чырый берген ышкаш болду. Библиотеканың делгем, чырык номчулга залында олурупкан номчукчуларның хөйү хүндүскүзүнден үш чок ашкан.

Д. ЕНДАН.

СЕС ХАРЛЫЫНДАН

Черзи сес харлыындан эгелеп ыыштан эт-херекселдер, ойларактар чазап эгелээн. Монгуш Черзи ам ыыштан болгаш даштан янзы-бүрү чүүлдер чазап чонарының талазы-биле области сураглыг шевер мастерлериниң бирээзи. Оон чазаан ажылдары ам чүгле бистиң области билдингир эвес, харын оон даштында безин сураглыг апарган. Монгуш Черзиниң ажылдары эрткен чылын Красноярск хоорайга болган чурукчуларның болгаш уран-шеверлериниң делгелгезинге кирип, аңаа улуг үнелелди алган болгаш оон ажылдары Красноярск крайның музейинде делгеттинген.

Монгуш Черзиниң чамдык ажылдары Москвада «Совет Россия» деп аттыг Россия Федерациязының чурукчуларының болгаш уран-шевер мастерлериниң делгелгезинде хүлээп алдынган. Уран чүүл эртемниг, чурукчу З. Супишикова Монгуш Черзиниң ол делгелгеде ажылдарын улуу-биле үнелеп, эки деп көрген.

Ыыштан болгаш даштан дириг амытаннар чазаарының шевер мастери бодунуң талантызын аныяктарга дамчыдын—Чаа-Хөл районнуң Ак-Туруг ортумак школазының чамдык өөреникчилерин ыыштан, даштан чүве чазаарынга өөредип турар.

Чурукта: Монгуш Черзиниң ыыштан аът чазап олурары.

Сөзү болгаш фотозу **В. Лутновтуу.**

Солун-даа, хөглүг-даа

Бистиң фермавыстың саанчылары болгаш кадарчылары хостуг шактарын кызыл булунга хөглүг эрттирип, беседаларны, илеткелдерни, лекцияларны дыңнап, солун номчулгазын чорудуп, номнарны коллективтиг номчуп, ында чугула айтырыгларны чугаалажып турарлар.

Колхозта партия организациязының агитколлективиниң агитаторлары биске үргүлүү кээп, сөөлгү медээлерни дыңнадып турар. Ферманың учётчиги эш Мунуя, кызыл булун эргелекчизи эш Хомушку саанчылар ортузунга тайылбыр ажылын үргүлүү чорудуп турарлар.

Эш Мунуя бистиң Төрээн чуртувуста, облазывыста болуушкуннарның болгаш делегей байдалының дугайында беседаларны кылып берип турар. Чижээ, 1959 чылда области сүт саалдазының түүнелин эш Мунуя солундан биске тайылбырлап, мурнакчы саанчыларның, кадарчыларның чедишкиннерин чугаалап берген.

Агитас-массалыг ажылдардан аңгыда культура-массалыг ажылды кызыл булунувуска база чорудуп турар бис. Саанчылар, кадарчылар кежээ кызыл булунга чыглып келгеш, ырларны, танцыны өөренип, стол оюнларын, хылдыг хөгжүмнү ойнап турар. Бистиң кызыл булунувуста радиоприемник база бар. Улуг Төрээн чуртувустуң болгаш облазывыстың сөөлгү медээлерин болгаш уран-чечен дамчыдылгаларын дыңнап турар бис.

Кызыл булунда солун, сеткүүлдер, янзы-бүрү литературалар хөй. Бистиң кижилеривис кызыл булунга келгеш, солун, сеткүүлдерни, номнарны номчуп, бот-боттарынга тайылбырлажыры чаңчыл болу берген.

Х. БОРБАК,
Ш. КҮЖҮГЕТ,
Чөөн-Хемчик районнуң «Искра» колхозунуң Арыг-Бажы СБФ-зының саанчылары.

Партия организацияларының кол даяныр черлери

Бистиң районда культура-чырыдыышкын албан черлери боттарының ажыл-чорудулгазын партияның болгаш чазактың ап чорудуп турар төөгүлүг шиитпирлеринге дүүштүр тургузуп, ылаңгыя бо чылдың январь айда партия ТК-ның үндүргени «Амгы үениң байдалында партия пропагандазының сорулгаларының дугайында» деп доктаалын күүседиринче угландырган.

Культура-чырыдыышкын албан черлериниң ажылдакчылары клубтарны, библиотекаларны, кызыл булуннарны, номчулга бажыңнарын вунда болгаш район төвүнүң Культура бажыңында база кылган.

Культура-чырыдыышкын албан черлериниң ажылдакчыларының аразында боттарының хүлээлгезин эки күүседип турар ажылдакчылар бар. «Барлык» совхозтуң клуб эргелекчизи Саганов, Эрги-Барлыкта библиотека эргелекчизи Очур-оол, район төвүнүң библиотеказында Корниева, Кызыл-Мажалыктың Культура бажыңында киномеханик Синицын болгаш оон-даа өскелерни оларга хамаарыштырар. «Барлык» совхозтуң клуву оон мурнунда дыка багай ажылдап турган. Комсомолчу Саганов аңаа эргелекчилеп кирген сөөлүнде ол клубтуң ажылы эжиип, культураның ёзулуг одаа болуп бар чыдар. Библиотека эргелекчизи Очур-оол сүт-бараан фермаларында көжер библиотекаларны организастап тургускан, боду фермаларга агитхуудустарны үндүрүп, ферманың ажылдакчыларынга, саанчыларынга солун номчулгалын, лекция, беседаны үргүлчү чорудуп турар. Оон түүнелинде ол ферманың сүт саалдазы өске колхозтарның фермаларындан бедик болуп турар.

Ындыг болза-даа районнуң культура-чырыдыышкын албан черлериниң ажылында улуг четпестер бар. Чамдык көдээ библиотекалар, клубтар кышка багай белеткеттиниң, одаар ыяжы чок болган ужурундан ишти соок болуп, ында культура-массалыг ажылдар чорувастаан. «Кызыл тараачын» колхозтуң клувунуң ажылы дыка багай. Клубтуң ишти соок, аңаа чүгле кино үндурери-биле кызыгаарлаттынган. Ол колхозтуң даргазы турган Минчаа, көдээ Совет даргазы Дарый-оол, ында партия эге организациязының секретары Эмер-Сарыг олар клуб ажылынче кандыг-даа кичээнгей салбайн келген. Клубтуң иштинде, даштында кандыг-даа шимеде чок. «Барлык» совхозтуң Аксы-Барлык болгаш Эрги-Барлык участоктарында клубтарның ажылы база-ла бо үстүнде адаанывыс клубтуң ажылы ышкаш багай. Бо участоктарда ылаңгыя кино көргүзүү дыка четпес, кино үндуреринин ай планы күүсеттинмейн турар.

Культура-албан черлериниң ажылдакчыларының халажыр чоруу көвүдээн. Оон чылдагааны кадрларны шын эвес шилип ап турарында. Райкүүскомнуң культура килдизинин эргелекчизи Куулар культура-чырыдыышкын албан черлериниң ажылын ёзулуг удуртуп шыдавайн турар. Ырак черлерде фермаларда малчыннарга кино, концерт көргүзүү көнчүг ховар. Чамдык көдээ клубтарга болгаш районнуң Культура бажыңында янзы-бүрү темалыг кежээлерни, дыштанылга кежээлерин эртирбейн турар.

Колхозтарда болгаш совхозта партия, профэвилел, комсомол организациялары, көдээ Советтер, колхозтар баштаар черлери боттарынга хамаарышкан клубтарның, библиотекаларның ажылынга чогуур үнемчелиг дузаламчыны чедирбейн, харын культура албан черлериниң ажылын ийиги чергениң айтырыы кылдыр көрүп турар. «Барлык» совхозтуң директору Түгер, ында партия эге организациязының секретары Биче-оол, көдээ Совет даргазы Держу олар совхозтуң төвүнде болгаш оон участоктарында культура-чырыдыышкын албан черлериниң ажылынче кичээнгей салбайн турар. Совхозтуң участок төвү Аксы-Барлыкта дөрт чүс ажыг ажылчыннар болгаш хөй санныг башкылар, эмчилер, өөреникчилер чурттап турар. Ында клубтуң ишти соок, хирлиг, карацгы. Ол суурда аът, хаван кажааларының ишти чылыг, ында сайгылгаан киириттинген хып турда, а кожазында клубта сайгылгаан киириттинмээнин чон кайгап турар.

ВЛКСМ райкому (секретарьлары Натпит-оол, Субранов) районнуң культура-чырыдыышкын албан черлериниң ажылынче кичээнгей салбайн турар.

СЭКП райкому культура-чырыдыышкын албан черлериниң ажылын моон соңгаар экижидериниң талазы-биле боттуг хемчеглерин алган. Ылаңгыя СЭКП райкому районнуң культура-чырыдыышкын ажылдакчыларының хуралын эрттирип, аңаа «Амгы үениң байдалында партия пропагандазының сорулгаларының дугайында» СЭКП ТК-ның доктаалын күүседир талазы-биле культура-чырыдыышкын албан черлериниң ажылдакчыларының база партия эге организацияларының дугайында айтырыгны чугаалашкан болгаш культура ажылдакчыларының семинарын эрттирип, моон соңгаар чорудар ажылдарның планын аңаа чугаалашкан.

Д. КҮНЗҮН,
СЭКП Барыын-Хемчик райкомунуң агитация болгаш пропаганда килдизинин эргелекчизинин орлакчызы.

Гвинея, индонезий улустарга совет дузаламчы

• • •

Совет эртемденнериң үнү

• • •

Англи парламентиде маргылдаалор

• • •

Удавас болур чаа кинолар

Женевада чөвүлел хуралга совет эртемденнериң кыйгырыы

Тайбың камгалалының Совет комитединиң чанында тургускан, эртемденнер-биле харылзаалар талазы-биле комиссияның хуралы болган. Ядролуг чепсектиң шенелделерин соксадыр дугайында АКШ-тың, ССРЭ-ниң болгаш Англияның төлөлекчилериниң Женевада чөвүлел хуралга кыйгырыын ол хуралга хүлээп алган. Академиктер А. И. Опарин, А. В. Топчиев, Е. С. Варга, И. И. Артоболевский, Д. И. Щербаков, физика-математика эртемнериниң доктору Б. В. Кукаркин, профессор А. М. Кузин болгаш өскелериң-даа ат салганы ук кыйгырыында совет эртемденнер үш күрүнелериң Женева чөвүлел хуралының ажылының узамдыгыышкынына ханы таарзынмас чоруун илереткеннер.

Кыйгырыгда чугаалааны болза, Женевада чугаалажыышкыннар чугаалажып көрүп турар дугуржулганың хөй-хөй күүлдериниң талазы-биле чепшээрежир чоруккa чедирген. Амгы үеде чугаалажыышкыннарны доозарынга шаптыктаашкынныг күүл болза, дугуржулганың негелделериндe тускай күүлүг чер иштиниң ядролуг чазылдырыышкынын казыырының дугайында АКШ-тың төлөлериниң саналы болуп турар. Херек кырында бадыткал чок күүлдерге чылдагаанныг ол санал болза, ядролуг шенелделерни катап эгелээринге болгаш ядролуг чепсектерни эңдере бүдүрериниң темпизин күштелдиринге орукту ажыдып турар-дыр.

Женева чөвүлел хуралы кыска хуусада бодунуң ажылын чедиишкинниг доозар болгаш ооң-биле бүгү делегейге тайзының херээнге үнелиг салыышкынын киирер дээрзинге идегелин совет эртемденнер илередип турар.

Чепсегленнишкинни дүжүрери дээш совет хөй-ниитиниң конференциязына холбаштыр эртемденнериң сорулгаларының дугайында айтырыгны хуралга база чугаалажып көрген. «Делегейниң эртемденнери тайбың дээш демиселде» деп номну парлап үндүрер дугайында шиитпир хүлээп алдынган.

Тайбың дээш, ядролуг чепсекти хорууру болгаш соок дайынның байдалын узуткаары дээш демиселди күштелдиринче АКШ-тың, Англияның, Францияның, Индияның, Аргентинакың, Японияның болгаш өске-даа чурттарның эртемденнерин совет эртемденнер кыйгырганнар.

(СЭТА).

Н. С. Хрущевтуң чугааларының, медеглелериниң чыылдазын АКШ-та ном кылдыр үндүргени

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). Улустар аразының байдалынга болгаш Совет Эвилелиниң даштыкы политиказының яазы-бүрү айтырыгларынга холбашкан Н. С. Хрущевтуң чугааларының болгаш медеглелериниң чыылдазын Американың «Даттон энд компани» дээр ном үндүрер чери «Капитализм-биле тайбың чарышка тинлелге дээш» деп эге-биле парлап үндүрген. Н. С. Хрущев ол ном үндүрер чернин дилээн ёзугаар тускай эге үүлду америк номчукчуларга бижээн.

Япон эжелекчилерге удур көрей улустуң тура халыышкынының 41 чыл ою

ПХЕНЬЯН. (СЭТА). Көрей Улус-Демократтыг Республиканың хөй-ниитизи болгаш парлалгазы япон эжелекчилерге удур көрей улустуң массалыг тура халыышкынының болганындан бээр 41 чыл болганын март 1-де демдеглээн.

Октябрьның социалистиг Улуг революциязының дорт чаңгызы—март 1-ниң тура халыышкыны болза көрей улустуң ажылчын аңгыа баштаткан марксизм-ленинизмниң тугунуң адаа-биле национал хосталгалыг шимчээшкининиң чаа үе-чадазының эгелээшкини болган.

Бо алдарлыг болуушкунга холбаштыр найысылалдың хөй-ниитизиниң төлөлекчилериниң байырлыг хуралы болган, аңаа КУДР-нуң Эртемнер академиязының президентизи Пэк Нам Ун илеткел кылган.

Дайынга белеткелди НАТО күштелдирип турар

ЛОНДОН. (СЭТА). Рейтер агентилелдиң Парижте корреспондентизиниң медеглеп турары болза: кайыдаа үеде, кандыг-даа черге ажыглаары-биле ядролуг болгаш анаа-даа чепсектер-биле чепсегленген онза угланыышкынның хөй национадлыг мөөңнеттинген күштерин чоокку 12 айларның дургузунда Сонгу-атлантика бөлүглениишкининиң киржикчилериниң тургузар деп турарының дугайын НАТО-нуң Европада чепсектиг күштериниң дээди кол командылакчызы генерал Норстэд март 2-де болган парлалга конференциязынга медеглээн.

Норстэдтиң медеглээнин ёзугаар алырга, ол мөөңнеттинген күштер тускай транспорт болгаш тактиктиг ужар-чүүлдүг, а ол ышкаш тускай дузалал шериг-далай күштерлиг болур болгаш чаңгыс аай командылал черинге чагырткан турар.

Барын Германияның бодунуң шериг базаларын Испанияга тургузар деп турарының дугайында айтырыгга харылавышаан, Норстэдтиң медеглээни болза: Барын Германияның «хереглел-негелделеринге НАТО күүгле сагыш-сеткил кадар» эвес, харын-даа «оларны хандырып бээр хүлээлгелиг».

НАТО-нуң кежигүннери чурттарның хөй кезии Сонгу-атлантика бөлүглениишкининиң чепсектиг күштерин хандырарынга чарыгдалдарны улгаттырар деп турарының дугайын медеглээн деп корреспондент түңнелинде медеглээн.

Афганистанның найысылалы Кабул хоорай. Джаде-и Майванд кудумчу.

СЭТА-ның фотохрониказы.

Совет-гвинея протоколга ат салганы

КОНАКРИ. (СЭТА). Совет Социалистиг Республикаларның Эвилелиниң чазаанын болгаш Гвинея Республиканың чазаанын аразынга 1959 чылдың августа чарган экономиктиг болгаш техниктиг кады ажылдажылга дугайында дугуржулганы ёзугаар 1960 чылдың январь-февральда Конакриге үзүн хуусаалыг чөзли берип тургаш Гвинея Республикага Совет Эвилелиниң тутчуп дузалаар тудугларын тодарадырының талазы-биле чугаалажыышкыннар болган.

Цемент заводун, ыяш дилер заводту, хөм идик кылыр комбинатты, кат-чимистерни болгаш ногааларны консервалаар заводту, соодукчуну, 1500 студентилер өөренир политехниктиг институтту болгаш Конакриге 25 мүн олуттуг стадионну тударынга гвинея организацияларга техниктиг дузаламчыны совет организацияларның көргүзерин ССРЭ-ниң чазаа 1960—1963 чылдарда хандырар апаар протоколга 1960 чылдың март 1-де ат салган.

Ол ышкаш алмазты болгаш алдынны шинчилеп тыварының талазы-биле шинчилел ажылдарын чорударын, алмазтыг черлерге ажыглаар дериг-хереклерни болгаш машиналарны бээрин, көдээ ажыл-агый машиналарын бээрин болгаш 7 мүн гектар хире шөлге күрүнеиң рис ажыл-агыйын организастаарынга дузалаарын, сүттүг малдың продуктулуун бедидиринге болгаш сүт фермаларын организастаарынга база техниктиг дузаламчыны, Конакриниң аэродромун болгаш Конакри-Маму аразының демир оруун чаартырын ол протоколда көрген. Оон аңгыда Конакриниң портун механизастаарынга, асфальт-бетонныг оруктарны тударынга ажыглаар дериг-хереклерни, Гвинеяның чаа тургустунуп турар тудуг-монтаж организациязынга бөлүк тудуг механизмнерин болгаш дериг-хереклерни Совет Эвилели бээр болгаш оон-даа өске дыка хөй тудугларны боттандырарынга техниктиг дузаламчыны чедирер.

Чугаалажыышкыннар шынчы найыралдың, чүректин ханызындан байдалга, бот-боттарын билчири-биле болуп эткен. Гвинея Республиканың национал экономиказын хөгжүдер талазы-биле сорулгаларны шиитпирлээринге болгаш совет-гвинея найыралды ийи чурттарның эрге-ажыктарынга калбартып, быжыглаарынга ат салдынган протокол идиглиг болур.

Индонезияның министриниң медеглели

ДЖАКАРТА. (СЭТА). Индонезияның солуннары март 2-де Индонезияның тудуг болгаш хөгжүлде министри Хайрул Салехтиң медеглелин парлаан. Ук медеглеледе чаа совет чөзлини болгаш экономиктиг дузаламчыны ажыглаарда аар, тодаргайлаарга металлургия үлетпүрүн тургузарынче кол кичээнгейни салыр деп ол демдеглээн. Металлургия үлетпүрүнче онза кичээнгейни салыр, а оон дараазында химия болгаш пөс-таавы үлетпүрү улаштыр тургустунар деп Салех чугаалаан. Коксуг хөмүр даштың болгаш демир рудазының байлакшылдыг черлери гывылган Суматра болгаш Калимантан ортулуктарынга аар, тодаргайлаарга металлургия үлетпүрү колдап тургустунар деп Салех медеглээн.

АЛЖИРДЕ ДАЙЫН ЧОРУДУЛГАЛАРЫ

КАИР. (СЭТА). Алжириниң Национал-хосталгалыг шериниң Дээди көл командылалы февраль 25-тен 26-га чедир Алжирге дайын чорудулгаларының дугайында дыңнадыгны парлаан. Ол үениң дургузунда француз солдаттардан 286 кижи өлген, 137 кижи балыглаткан. Национал-хосталгалыг шеригниң кезектери француз шериглериниң 11 туруштарынче халдаашкыннарны кылганнар.

Французтарның 16 автомашиналары болгаш куяктыг автомобильдери база бир француз шериг эшелонуу узуткаттынган. Бир француз шериг самолёду дүжүр аттырган.

Англияның общиналар палатазында санал-онал солчуушкуну

ЛОНДОН. СЭТА-ның корреспондентизи Н. Туркатенконуң дамчытканы болза: февраль 29-та общиналар палатазында англи чазактың шериг политиказының айтырыгларының талазы-биле санал-онал солчуушкуннары болган.

Үндүрүг-дадывыр төлекчилеринге улуг аар-берге болуп турар шериг чарыгдалдарын кызырарын чазактан Англияның хөй-ниитизи негээн. Ындыг турбуже 1959—1960 сад-хөө чылынга деңнээрге шериг чарыгдалдарынга акша-хөреңгини 1960—1961 сан-хөө чылында 11.700.000 фунт стерлингиге көвүдедир болгаш Англияның төөгүзүнге турып көрбээн хөй түңге—1.629.083 фунт стерлинг чедирер деп Англияның чазаа шиитпирлээн.

Чазактың ол шиитпири чурттуң иштинге хайныышкынныг килеңнээшкинни болдурган. Чазактың шериг политиказының айтырыгларының талазы-биле эгелээн санал-онал солчуушкуну болза лейбористиг оппозицияның (бөлүктүң) негээнин ёзугаар болуп турар. Ол бөлүк болза үстүнде шиитпирге холбаштыр чазакка идегевезин илереткен резолюцияны киирген. Ынчалза-даа лейбористиг партияның удуртулгазының бо киирген резолюциязы дээрге чазактың шериг чарыгдалдарынга акша тускайлаашкынын көвүдедип турарынга ниитизи-биле удурланмайн, а ол хөреңгини «ажык чок» ажыглаарынга удурланып турарын демдеглээр херек.

Парламентиниң лейбористиг кежигүннериниң хөй талалыг бөлүү, оларның иштинде камгалал министри чораан Шинуэлл, «Социализмниң тинлелгези дээш» бөлүктүң удуртукчуларының аразындан Суинглер, Зиллиакус, Хейл, Силвермэн болгаш өскелер-даа ындыг резолюция ам-даа четпес уткалыг деп санааш, партияның удуртулгазы удурланып турда-ла, тускай резолюцияны кииргениер. Ол резолюция Англияның чазааның шериг чарыгдалдарын көвүдедир деп турарын шиитпирлиниби-биле буруу шаппышаан, ядролуг дайынның стратегиязын буруудадып, Англияга ядролуг чепсекти бүдүрерин соксадырынче кыйгырып турар.

Ол ышкаш либералдыг партияның парламент бөлүү база-ла ядролуг чепсекти бүдүреринден Англияның ойталаарын негээн резолюцияны киирген.

А чазак резолюциязы камгалал айтырыгларының талазы-биле ак номну бадылаарын сүмелеп турар.

Санал-онал солчуушкунун камгалал министри Гарольд Уоткинсон ажыткаш, 1960—1961 сан-хөө чылында Англияның шериг чарыгдалдарын улгаттырарының «эргежогун» бүгү аргалар-биле бүзүредирин оралдашкан.

Англияның НАТО-га болгаш ядролуг чепсекке хамаржылгазы болза чазактың шериг политиказының үндезини болур деп Уоткинсон база катап демдеглээн. Барын Европаның тайбының болгаш бүдүн турар чоруун камгалаарының «чугула үүлү болза НАТО-га күштүг болгаш деп эргелиг» Барын Германияның киржилгези болур деп Уоткинсон бадыткаан.

Удавас областың экраннарынга

Совет болгаш даштыкы кинематографиялар чоокку үеде областың көрүкчүлеринге кандыг-кандыг чаа киноларны сонуургадырыл?

Бо айтырыга харыы бээрде, хамыктың мурнунда совет болгаш француз кинематографтарның эң баштай-ла кады кылганы «Нормандия-Неман» деп кинозунуң дугайын кысказы-биле чугаалаар херек.

Ол 1942 чылда болган. Гитлерчилерге эжелеттирген Франция чаалажыр чилчин үзүлген. Ынчалза-даа чоргаар француз улус бодун типлеттирген деп санаваан болгаш хосталга дугайын бодавышаан турган. Хөй-хөй патриоттар боо-чепсээн холдан салбайн, Францияның хамаарышпас чоруу дээш чидиг демиселди уламчылап турганнар. Ол үеде Тегеранга «Нормандия» деп эскадрилья тургустунуп эгелээн.

Россияже ужуп киргеш, совет ужар-чүүл дивизияларының бирээзинге каттыжып алгаш, француз ужудукчулар немец-фашистиг эжелекчилерге удур үш чыл чаалашканнар. Неман хемни кежери дээш чулчуушкуннарга шылгарал дээш француз эскадрильяга «Нормандия-Неман» деп атты тывыскан. Маадырлыг чорук дээш эскадрильяның бежен ужудукчуларын совет орденнер болгаш медальдар-биле шаңнаан, олардан онза шылгараан дөрт кижиге Совет Эвилелиниң Маадыры деп атты тывыскан.

Француз улустуң төөгүзүнде бо алдарлыг болуушкуннуң дугайын «Нормандия-Неман» деп кинода чугаалап турар.

Херээженнериниң бүгү делегей хүнү—Март 8-ти таварыштыр экраннарга «Херээжен солдат» деп кино үнүп эгелээр.

Социалистиг Төрээн чурттуң хосталгазы болгаш хамаарышпас чоруу дээш чулчуушкуннарның чылдарында херээжен солдат Ирина Гаевяның күзел-соруу каңналган. Дайын соолунде Киевке ээп келгеш, оон чаңгыс-даа дириг арткан төрелин тыппайн, чулчуушкунга маадырлыы-биле өлген ашаанын хөөржүттүнген суурунче ол чоруптар.

Ирина номчулга бажынындан эгелеп ажылдааш, колхоз даргазынга чедир депшиир. Колхозтуң ажылагыйын катап тургузары дээш демиселге дыка хөй бергелер таварыжыр. Оон шудургу ажылы болгаш демир дег күзел-соруу ол бергелерни ажып эртеринге дузалаар. Ирининың ак-сеткилдиг ажылы чөптүүбиле үнеледир: ону чон Дээди Советтиң депутадынга кандидат кылыр депшидер.

«Афанасий Никитин», «Капитан уруу» деп кинолардан хөйге билдингир аныяк артист Олег Стриженовту көрүкчүлер «Ак дүнелер» деп өңнүг кинога көрлер. Ону Достоевскийниң атташ аттыг чугаалыдан сураглыг совет кинорежиссёр Пырьев «Мосфильм» киностудияга тургускан.

Киненуң маадыры—ядыы интеллигент. Ол чаасканзырак, хөй чүве бодаар кижи. Оон-биле кады ол аксеткилдиг, ынчалза-даа кошкак мөзү-шынарлыг. Ол аныяк кижи хөй хөозун, ботташмас бодалдар бодап чоруп турда, ёзулуг амыдырал аныяла эртип турар. Бир катап ол ёзулуг амыдыралдың беш дүнүнүң дургузунда бодунуң хөй эрттирген амыдыралын эскерип каар.

«Таджикфильм» студия «Ходженте Насреддин азы аңгалаан тажы» деп өңнүг комедияны көргүзер.

Ол республиканың кинематографтары улустуң маадыры Ходжа Насреддинниң ужуралдарын тоожуп, хөй удаа көргүзүп, келгеннер. Оң кинода Насреддин мурнунда ышкаш чүгле каттырынчыг эвес, а хосталга дээш демисежип турар улустуң маадыры болган.

Пушкиниң «Капитан уруу» деп чогаалынган кылган делгем экранныг кинону аңаа экранга үнер кылдыр база кылган.

«Цхнэтиден келген Майя» деп грузин кинода хосталгага ынакшылдыг дидим уругнуң дугайын чугаалап турар. «Инзелик», «Тен» деп кинолардан хөйге биллингир артист Лейла Абашидзе Майяның ролюн күүсеткен.

Оон өске «Манана» деп каттырынчыг кино ургуларның өг-бүле кижизидилгезин көргүзер.

Өскүс калганының соонда бичии Манана кырган-ачазы биле кыр[illegible] авазының холунга артар. Кырганнар Манананы хөлүн эртир чассыг өстүрерлер. Манана ону ажыглаан бажы эттенип, кичээл үзүп, эшеөрүн мегелеп эгелээр. Чүгле хөй үе эткениниң соонда ол бодунуң багай аажызын билип, сагылга-чурумнуг уруг апаар.

Ялта киностудиязының «Өңнүк—эштер» деп кинозу кончуг хөй ужуралдыг. Ында ургуларның Крымче бир-ле солун походунуң дугайын көргүскен.

Амгы үениң амыдыралының болгаш кижилериниң аажы-чаңының дугайын «Бүгү чүве оруктан эгелээр» деп делгем экранныг чаа кинода төөгүп турар.

Боттарының солдарын болгаш ашактарын Көрейге болуп турган дайынче эки-турачылар кылдыр үдепкен кыдат херээженнерниң маадырдыг чоруктарының дугайын «Фронтудан чагаа» деп кыдат кинода тыртырган.

Областың экраннарынга удавас Герман Демократтыг Республиканың кинематографиязының «Суд чорудулгазы соңгаарлаттынып тур» деп кинозу үүнүп эгелээр. Ында Барын Германияда катап төрүттүнүп турар фашизмни буруу шаап көргүзүп турар.

Ол ышкаш дараазында даштыкы киноларны көрүп болур: «Герольштейнге ужурал» (Венгрия), «Оон амыдыралының оруу» (Көрей), «Сөөлгү катап ээп келгени» (Чехословакия), «Бичии ортулукта» (Болгария), «Эзир» (Польша), «Майыктааш кеткен маадыр» (Греция), «Шиичиниң ынакшылы» (Япония).

Мартта тыва дылга очулдуртунган «Никита Сергеевич Хрущев», «Ковүрүгде кижилер», «Ынакшылды үнелээр херек», «Хайныккан күзел», «Капитан уруу», «Херээжен солдат», «Четкер» деп киноларны үнер.

М. МАМОНОВ.

Областка АГААР БОЙДУСТУҢ байдалы

Бөгүн областка булуттагылап каап турар, чамдык черлерге хар чаар хүн болур. Агаарның температураазы: областка—15—20, мурнуу-барын районнарга—9—14, а Кызылга—16—18 градус соок.

Редактор К. С. ШОЙГУ.

Швейцарияда херээженнер бадылаар эрге чок. Хөй чылдарның дургузунда олар эр кижилер-биле бир дөмей эргени чедип алыр дээш демисежип келгеннер. Чоокта чаа Цюрих хоорайга херээженнерниң улуг чыскаалы болган. Херээженнерге эр улус-биле бир дөмей сонгулдаларга киржир эргени тыпсырын ол чыскаалдың киржикчилери негеп турганнар.

Кейстон агентилелдиң фотозу. СЭТА-ның фотохрониказы

ОБЛАСТЫҢ КИНОЭКРАННАРЫНГА

деп кинону көрүңер

КИНОТЕАТРЛАРГА

БӨГҮН

«ВЛКСМ-ниң 30 чылы» (улуг залга): **«Цхнэтиден келген Майя»** («Майя из Цхнэти»)—10, 12, 2.15 4.15, 6.15, 8.15, 10.10 шактарда.

«ВЛКСМ-ниң 30 чылы» (биче залга): **«Киришпези чок»** («Заноза»)—3, 5, 7, 9 шактарда.

«Каа-Хем»: **«Майтан өңнүк»** («Солапый друг»)—10, 1.15, 3.15, 9.15 шактарда; **«Хованщина»**—5.15, 7.15 шактарда.

«Восток»: **«Герольштейнге ужурал»** («Приключение в Герольштейне»)—1.15, 3.15, 5.15, 7.15, 9.15 шактарда.

ТЫВА ОБЛАСТЫҢ ХӨГЖҮМ-ШИИ ТЕАТРЫ

Марттың 5-те

Р. Шукурбековтуң

МЭЭҢ ААЛЫМ

деп 3 көжегелиг шиизи тыва дыл кырынга болур.

Шииниң эгелээри—кежээкиниң 7 шак 30 минутада.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: Кызыл, Щетинкин кудумчузу, бажын № 3. ТЕЛЕФОННАРЫ: редакторнуң 24-63, редакторнуң оралакчызының 35-24, партийжи амыдырал болгаш пропаганда килдистерининиң 23-54, харыысалгалыг секретарьның 37-13, көдээ ажыл-агый килдизининиң 22-64, иштики информация килдизининиң 21-47, совет тургузуг, үлетпүр болгаш транспорт килдистерининиң 23-35, чагаа килдизининиң 21-27, культура болгаш амыдырал килдизининиң 25-38, бухгалтерияның 31-75, корректорларның 20-60.

ТС—00083. Чагыг № 645. Культура эргелелиниң типографиязы.